

פנימי לדיון - לא להפצה!

**פעילות אגף של"ח וידיעת הארץ
בתקופת החורם
2020 - מרס - 2021**

**תובנות והיערכות האגף לתשפ"ב
מאת: אלי שיש, גל כפרי**

מסמך זה על התהליכים והפעולות המתוארים בו מהווה תשתית רעיונית ומעשית לפעילות אגף של"ח וידיעת הארץ וכהערכות לקידום עבודת האגף לעתיד לבוא ולקידום הטיולים להכרת הארץ ואהבתה.

עמיתיי המחנכים בשדה, אוהבי הארץ ושביליה

מורים, מנחים ומפקחי של"ח וידיעת הארץ

המחנכים שלנו והמחנכים שאנחנו:
אחראים לגראות של החברה
ולאופן שבו היא תתפתח

מחנכים למופת מראים את כוונותיהם במעשים

במחצית מרץ 2020, בעקבות התפשטות נגיף הקורונה, מערכת החינוך הישראלית נסגרה ועברה למתכונת של למידה מקוונת. החלטה זו, קטעה באחת את פעילות הטיולים וספורים להכרת הארץ ואהבת מולדת הנהוגים במערכת החינוך. לכל אורך תקופת החרום נדרש אגף של"ח וידיעת הארץ למאמצים רבים על מנת לקיים ימי שדה, סיורים, טיולים ופעילות במרחב הפתוח ובסביבה הקרובה.

מסמך זה סוקר את פעילותו של האגף למן ההגבלות הראשונות שהוטלו בעקבות מגפת הקורונה החל מחודש מרץ 2020 ועד מרץ 2021. על כן, מסמך זה מהווה סיכום ביניים בלבד לתקופת החרום ובציפייה לסיום המשבר כולו.

פעילות האגף שהתגבשה ונוצרה על ידי המורים בבתי הספר ובשטח, המנחים, הממונים במחוזות ואנשי המטה דרשה מאמץ ניכר בגיבוש דרכים ודפוסי פעולה חדשים כמעט בבחינת יצירת "יש מאין". מורי של"ח נדרשו להמיר באחת את ההוראה הפרונטלית מן הכיתה הפיזית לכיתה הווירטואלית. הפעילות בשדה הועתקה אל המדיה הדיגיטלית (בתחילה) והסביבה הקרובה לביה"ס, ובמסירות רבה למצוא פתרונות הולמים לתלמידי החינוך המיוחד. מעבר זה הצריך חשיבה מחודשת ויצירתית ובעיקר זמישה (זמינה וגמישה) מכל העוסקים בפעילות של"ח וידיעת הארץ.

משבר הקורונה חשף דרכי פעולה מגוונות שחלקם הפכו לחלק משגרת העבודה של מורי השל"ח. אם עד משבר הקורונה התמקדה הפעילות בכיתה ובשדה עם פרוץ המשבר חל איסור על מפגש פיזי, שהביא לשימוש ותרגול פעילות מקוונת סינכרונית ואסינכרונית. הסביבה הקרובה והפעילות במרחב הפתוח הוארו באור חדש. ללא ספק התקופה הקשה והמורכבת הזו חשפה יכולות ואפשרויות חדשות, למידה מהירה ושיתוף רחב.

תכליתו של מסמך זה, היא איסוף ומיצוי תובנות ואצירת הידע שנצבר מן המשבר על מנת שנדע להיערך לפעילות בשנת הלימודים תשפ"ב, נכונים ומוכנים לכל תרחיש.

בברכה

ד"ר אלי שיש

מנהל אגף של"ח וידיעת הארץ

תוכן עניינים:

עמוד	נושא	ס
2	דבר מנהל אגף של"ח וידיעת הארץ- ד"ר אלי שיש	1
4	תקציר וסיכום ההמלצות, תובנות ויישומן	2
7	מבוא ומטרות המסמך	3
10	סקירת פעילות אגף של"ח (מטה ומחוזות)	4
20	מתווה טיולים ושיתוף פעולה בהובלת טיולים במשרד ומחוצה לו	5
21	טיולים בכלל מערכת החינוך	6
23	תובנות משאלון ייעודי שנערך למורי של"ח	7
24	סיכום המלצות- כיצד נתקדם?	8
25	נספחים	9
26	א. פעילות מחוזות של"ח (דיווח ממוני של"ח במחוז)	
38	ב. שאלון ייעודי בקרב מורי של"ח	

א. תקציר וסיכום ההמלצות ודגשי ההיערכות לשנה"ל תשפ"ב

החל מחודש מרס 2020 בשנת הלימודים תש"ף, בעקבות מצב החירום בישראל, נדרש אגף של"ח וידיעת הארץ, כמו כלל מערכת החינוך, להיערכות מחודשת לקיום פעילות של"ח וידיעת הארץ בבתי הספר. המורים בבתי הספר ובשטח, המנחים, הממונים במחוזות ואנשי המטה גיבשו ויצרו מחדש את פעילות האגף. נדרש מאמץ ניכר לגיבוש דרכים ודפוסי פעולה חדשים, כמעט בבחינת יצירת יש מאין.

פעולות שאגף של"ח ביצע לאורך השנה

- פיתוח מערכי הוראה מקוונת של שיעורי של"ח וסיורים וירטואליים.
- הידוק קשר ושיח מטה-מחוזות ושיח מנחה-מורים לצורך עדכון, למידה, הפריה הדדית, עידוד והקשבה לצרכים, לקשיים ולאתגרים העולים מן השטח.
- שמירת קשר עם גופים הקשורים בטיולי בתי הספר, כגון: הוועדה הארצית לקידום הטיול במערכת החינוך, גופים ירוקים, חברות הדרכת טיולים ומוסדות להכשרת מדריכי טיולים.
- שותפות מקצועית של האגף בהכנת מתווה טיולים המאושר על ידי משרד הבריאות לתקופת החירום והוספת צרכים העולים מן השטח למתווים אלו.
- היערכות מתמדת של המטה ושל המחוזות ותכנון צעד קדימה ליציאת תלמידים לשדה.
- הגברת פעילות מורי של"ח בבתי ספר ובכיתות החינוך המיוחד בכל מקום שהתאפשר ובהתאם להנחיות.
- הפעלת מש"צים, הכשרתם ושמירה על קשר עימם בכל שלבי החירום.
- שמירה על רצף הכשרות ויצירת מערכי למידה מקוונים למורי של"ח חדשים, לרכזי טיולים ולמדריכי טיולים.

ממצאים מרכזיים מתקופת הקורונה

הטלת האגף והמורים לשל"ח, כמו כלל מערכת החינוך, לתוך מצב לא מוכר והצורך בהסתגלות מהירה למצב החירום הביאו לפרץ של יצירתיות, של חשיבה חדשה ושל התפתחות בקרב מורים, מנחים ומפקחי של"ח, כדוגמת שימוש בטכנולוגיה לשיפור שיעורי של"ח. להנהלת האגף היה ברור, בכל שלב לאורך תקופת החירום, כי הפעולות הרבות המתבצעות עקב המצב ואילווציו יוכלו לקדם את הפעילות גם כאשר מערכת החינוך תחזור לשגרה. השיח השוטף בין כלל הגורמים באגף והשמירה על קשר עם המורים ועם המש"צים עודדו וחיזקו קשרים ברמה האישית, גם אם הקשר התקיים בכלים דיגיטליים. התמיכה ביוזמות וביצירתיות של המורות ושל המורים העצימה את מחויבותם לקידום הפעילות והמשימות שקיבלו על עצמם בבתי הספר. ההיערכות המתמדת והמתעדכנת של המטה ושל המחוזות לקיום פעילות שדה משותפת קידמה עשייה בבית הספר (במרחב הפתוח) ובפעילות השדה ובנתה חשיבה חיובית להמשך.

מסקנות מרכזיות שעלו מסיכום פעילות האגף ומהלכים יישומיים הנדרשים לעתיד

1. ההוראה מרחוק תופסת מקום בשיטות ההוראה של המורה לשל"ח:
נדרש לשפר את איכות ההוראה מרחוק - מורי של"ח רכשו כלים רבים להוראה מרחוק, ובמטה האגף ובמחוזות נצבר ונאגר ידע רב ופעילויות רבות שיש לשמר ולפתח בהבנה שכלים אלו יידרשו גם כאשר מצב החירום יסתיים. הכנה לטיולים ולפעילויות שדה וסיכום שלהם ישופרו גם באמצעות מפגש ולימוד מרחוק.
2. שיעורים במרחב הפתוח חייבים להיות סביבת הוראה נוספת ונוכחת בידי המורים לשל"ח:
נדרש לפתח שיעורים ולהתנסות בהוראה במרחב הפתוח - בכל בית ספר, נדרש לקיים אפיון ומיפוי מצאי נקודות העניין ללמידת תחומי הדעת השונים בחצר בית ספר, סמוך לבית הספר, בגנים ובטבע היישובי.
3. הסביבה הקרובה תתפוס מקום מרכזי בעבודת המורים, בסדורים ובפעילות:
נדרש להכין מאגר סיורים בסביבת בית הספר ובתחומי היישוב - בכל בית ספר יבנו מסלולי סיור בהתאמה לתחומי דעת או לסדנות של"ח לשכבות הגיל השונות ויצרו "תרמיל הסביבה" - אגב הפעלת התלמידים ושימוש ב"הזרת הסביבה הקרובה".
4. המפגשים המקוונים היו יעילים ואפקטיביים במידה מסוימת:
נידרש שימור ושיפור מפגשים מקוונים - המפגשים המקוונים יצרו זמינות וניצול זמן בפורומים שונים - כמו הנהלת של"ח, צוותי של"ח במחוז, מפגש מנחה ומורים, פורומים חיצוניים שבהם האגף מעורב. עם החזרה לשגרת פעילות, מפגשים אלו יבואו כתוספת וכהשלמה למפגשי פנים אל פנים.
5. הזמן ומרחבי הפעילות (הפיזיות והדיגיטליות) קיבלו משמעות חדשה:
נדרש שינוי ביחס לממד הזמן והמרחב - קיום מפגשים מסוימים בצורה מקוונת ולא דווקא פנים אל פנים יסייע בייעול המפגש ובתדירות קיומו ויביא לחיסכון ניכר בזמן (כגון: זמן נסיעה) הנדרש לביצוע המפגשים.
6. יכולותיהם המקצועיות של אנשי של"ח משפיעות על קהילת בתי הספר:
נידרש להרחיב את הקשר עם בתי הספר היסודיים ואת הסייע להם - להרחיב ולתעד את הפעילות בסביבה הקרובה (תרמיל סביב"ה) באמצעות מורי של"ח בכל רשות. לקיים את קס"ם של"ח כפועל יוצא מצורך בשילוב כל המעורבים בחינוך התלמידים ובאשכול החינוך בקהילה.
7. תגובת המורים והתייחסותם לשאלות סקר לסיכום התקופה:
נדרשת הסתייעות במורות ובמורים לשל"ח לקידום פעילות וללמידה מן השטח - האגף יקיים שאלון סקר בקרב מורי של"ח אחת לשנה לבדיקת רשמים העולים מן השטח, זאת כפועל יוצא משאלון סקר שביצע האגף בשנה זאת ושזכה לשיתוף פעולה ולהדים חיוביים מן המורים.
8. שיתוף פעולה עם גורמים ועם מוסדות לקידום הטיולים:
נדרש לקדם דרכים ומהלכים לעידוד שיתוף פעולה עם גופים, עם מוסדות, עם ועדות ועם חברות טיולים ולפעול להחזרת תחום הטיילות החינוכית לשגרה.

9. להמשיך ולפעול בקבוצות קטנות:

נידרש להמשיך ולפעול בכיתות ובשדה בקבוצות קטנות כדי להעמיק את ההיבטים הערכיים והבטיחותיים וכן על מנת לאפשר לתלמידים לבוא לידי ביטוי מרבי.

10. להמשיך וללמוד ממסקנות שנה זאת לכל המסגרות ולהטמיע מסקנות אלו:

נידרש להקנות את המסקנות, את הכלים ואת המיומנויות שנרכשו בשנה זו בהכשרות למורי של"ח ובהשתלמויות, באמצעות תרגול והתנסות בין מנחה למורים, באמצעות למידה משותפת ובאמצעות משוב בקבוצות מיקוד: מנחים, מורים ומש"צים ובקורסים לרכזי טיולים, למדריכי טיולים ולכל הגופים שהאגף פועל עימם לקידום טיולים במערכת החינוך.

1. פגיעת מגפת הקורונה במערכת החינוך

אימות חולה הקורונה הראשון בישראל נרשם ב-21 בפברואר 2020. מגפת הקורונה בישראל היא חלק מהתפרצות מגפה עולמית, שהחלה בוואהן שבסין בדצמבר 2019. בהדרגה, הטילה הממשלה מגבלות שונות באמצעות תקנות שעת חירום למאבק בנגיף הקורונה. ב-14 במרס, הוחלט על סגירת כלל המשק, נאסרה התקהלות של למעלה מעשרה אנשים וכל מערכת החינוך נסגרה. בהמשך החודש, התהדקו ההגבלות.

התפשטות נגיף הקורונה גרמה לסגירה כמעט מוחלטת של כל בתי הספר בעולם. על פי נתוני ארגון אונסק"ו, כתוצאה מהתפשטות הנגיף, נסגרו בתי ספר ב-188 מדינות, ויותר מ-90% מהתלמידים בעולם הפסיקו את לימודיהם.

יומיים לאחר סגירת בתי הספר, הוחלט על סגירת גני הילדים, מעונות היום ומסגרות החינוך המיוחד. עם סגירת בתי הספר, עברה הלמידה במערכת החינוך הישראלית למתכונת מקוונת (הוראה מרחוק). על פי נתוני משרד החינוך, בשבוע שבין ה-15 ל-19 במרס, השתמשו בתוכן הדיגיטלי שהציע המשרד כ-718 אלף תלמידים בממוצע מדי יום.

לסגירת בתי ספר השלכות חברתיות וכלכליות מרחיקות לכת, המשפיעות על כלל הציבור, על מורים, על תלמידים ועל הורים. להלן כמה מההשלכות העיקריות שנוצרו מהעדר המפגשים בבתי הספר ומאי יכולתם של בתי הספר לצאת לטוילים ולספורים בעקבות המצב:

- מאחר שבתי ספר מספקים הזדמנויות ללמידה ולהתפתחות אישית, סגירתם פוגעת קשות בהזדמנויות אלה של התלמידים.
- מחקרים מצביעים על כך שהפסקה ממושכת בלימודים אינה פוגעת רק בלמידה עצמה, אלא גם בכישורים החברתיים והרגשיים של התלמידים בהיעדר הזדמנויות ללמידה מחוץ למסגרת הבית ספרית.
- בית הספר הוא מרחב שבו ילדים מפתחים כישורים חברתיים, וסגירתו פוגעת ביכולתם לפתח כישורים אלה.
- סגירת בתי הספר חושפת גם את הפער בין תלמידים המצויים באמצעי קצה הדרושים ללמידה מרחוק, כמו מחשבים ביתיים וטאבלטים, לבין אלה שחסרים את האמצעים האלה או את התשתיות הנחוצות, כמו חיבור לרשת האינטרנט ולרשת החשמל.

2. החינוך המיוחד

בשנת הלימודים תשע"ט (2018-2019), למדו במסגרות החינוך המיוחד כ-260 אלף תלמידים. כ-160 אלף מתוכם שולבו בכיתות רגילות, וכ-98 אלף במסגרות חינוך מיוחד (בתי ספר וגנים לחינוך מיוחד וכיתות חינוך מיוחד בבתי ספר רגילים). ב-15 במרס 2020, החליטה הממשלה על סגירת מסגרות החינוך המיוחד, יומיים לאחר שהחליטה על סגירת בתי הספר הרגילים. לתלמידי החינוך המיוחד צרכים מיוחדים שמחייבים מערך שירותים מותאם. נהלי החירום של משרד החינוך מתייחסים לכך. על פי הנהלים, "אי-קיום לימודים במערכת זו יוצר קשיים רבים ומצוקה קשה אצל התלמידים ובקרב משפחותיהם" ולפיכך, "אם לא יתקיימו לימודים בבתי הספר, או שיימנע מחלק מהתלמידים להגיע לבית הספר, יש לעשות כל מאמץ כדי להגיע לבתיהם וללמדם שם".

נהלים אלה אינם מספקים מענה לצרכים של ילדי החינוך המיוחד. הצורך ביציאה אל השדה ובקיום פעילות חברתית במרחב הפתוח הכרחי לבריאות כלל התלמידים, ובכללם תלמידי החינוך המיוחד.

3. תקופת החירום והמרחב הפתוח

בין המגבלות הרבות שנכפו בשל מגפת הקורונה, נמנה גם האיסור על פעילות בשטחים פתוחים. היו רבים שקראו להקל באיסור זה ולהתיר, כמובן בהקפדה על ההנחיות, קיום טיולים ופעילות ספורטיבית באוויר הפתוח.

איגוד רופאי בריאות הציבור בישראל והחברה להגנת הטבע יצאו בקריאה למקבלי ההחלטות לאפשר את היציאה אל הטבע ואל המרחבים הפתוחים לצורך הליכה ולפעילות גופנית, במגבלות השמירה על הריחוק הפיזי: "אנו בטוחים שפעילות זו חיונית לגוף ולנפש והיא חלק בלתי נפרד מבניית החוסן הלאומי שלנו".

במכתב שנשלח לראש הממשלה ולשרי הבריאות והחינוך (אפריל 2020), נכתב: "לשהייה בטבע, תועלת חיונית מוכחת לבריאות האדם, הן הפיזית והן הנפשית. פעילות זו אינה מותרת, היא חיונית לבריאותנו, ובוודאי לאחר תקופה ארוכה של סגר בבתיים. מחקרים מוכיחים שעצם השהות ב"שטחים ירוקים", תורמת להפחתת דיכאון, הפחתת לחץ דם והחלמה מהירה יותר ממחלות".

פרופ' חגי לוין, יו"ר איגוד רופאי בריאות הציבור, טען כי "על אף היותנו מדינה צפופה, המרחבים הפתוחים של ישראל מאפשרים לציבור לצאת לסביבה טבעית, תוך שמירה על כללי הריחוק הפיזי. הסיכון הבריאותי של הדבקה בפעילות זו הינו מזערי, ואילו התועלת הבריאותית - עצומה".

כעת, מנקודת מבט בת שנה, ניכר כי מערכת החינוך נדרשת לבחון מחדש את המכלולים השונים ולהפנות משאבים להתפתחות מן הסדר הקודם ולהתאמתו למצב החדש בהיבטים השונים. נדרשת חשיבה מעודכנת בנוגע לתוכניות הלימודים במקצועות הלימוד ולהיקפי החומר ללימוד, להקניית כישורים ומיומנויות למידה במתכונת משולבת

(מקוונת ובבית הספר), לשיטות הוראה ולהיערכות להפקת יחידות למידה מותאמות, להנגשת הוראה דיפרנציאלית ומותאמת מרחוק, להדגשת הקניית מיומנויות בתהליך החינוכי לפיתוח יצירתיות, יזמות, שיתוף ידע, למידת חקר עצמאית ועוד.

ההתנסות במהלך חודשי המשבר הבהירה כי **הוראה מקוונת מחייבת אחריות של התלמידים** ודורשת מהמורה מיומנויות ושליטה בכלים דיגיטליים. המורות והמורים נדרשים לפתח מערכי שיעור ופעילויות המשלבים בין המרחב הפיזי והסביבה הקרובה והמוכרת ובין המרחב החדש המקוון. נדרשו הכנות רבות להוראה מרחוק ולאיתור חומרים לגיוון הפעילויות לקראת כל מפגש עם התלמידים. כמו כן, נדרש להתאים מתודות רלוונטיות מההוראה הפרונטלית להוראה היברידית, במיוחד במרחב הפתוח.

בשבועות ספורים, הוקמו פלטפורמות מתאימות להוראה דיגיטלית ופותחו תכנים הן ברמת המשרד, הן על ידי מרכז נע"ם בעזרת מורים רבים ששיתפו בעשייתם, הן ברמת בתי הספר. הזמן הראשוני נוצל ללמידה על אודות שימוש בטכנולוגיות מקוונות ולהיערכות לפעילות בסביבה הקרובה. מורים נקטו יוזמות מקומיות רבות, ואת אלה צריך להמשיך לעודד ואף להעצים.

לאורך התקופה, ראינו כי הפעילות במרחב הפתוח והמפגש הבין אישי היו לגורם מרכזי בהווה החינוכית. היתרונות הפדגוגיים שניכרו בפעילות ובסיוורים במרחב הפתוח שהתקיימו הוכיחו את חיוניותם לתלמידים, למורים ולהורים. למרות הקשיים, ראינו לאורך המשבר כי מורינו ומנהליהם גילו חוסן ומנהיגות ויכולת תפקוד מרשימה לאורך המשבר.

ג. פעילות אגף של"ח (מטה ומחוזות) בתקופת החרום

עם תחילת מצב החרום במערכת החינוך והוראת השעה לחדול מלימודים בבתי הספר ובתוך כך יציאת תלמידים לטיולים, מסעות וימי שדה, נדרש האגף בהערכות מחודשת לביצוע פעילות של"ח בבתי הספר, ללימוד המצב החדש "תוך כדי תנועה" ולפעול בהתאם להנחיות הפדגוגיות והארגוניות של מנכ"ל המשרד והנחיות הבטיחות של משרד הבריאות.

לאורך כל התקופה הנחו את האגף השיקולים הבאים:

- לפעול כל העת אל מול גורמי הבטיחות במשרד החינוך להרחבת אפשרויות המפגש בשדה והוצאת הנחיות בטיחות (מתווים לפעילות) בהתאם לתקנות.
- על אף שמשך ימים רבים ניטלה האפשרות ליציאת תלמידים לימי שדה וטיולים, נעשו מאמצים לקיים את המפעלים הארציים והמחוזיים גם אם באופן מקוון.
- הופעלו דרכי הוראה חליפית¹ וככל שנקפו הימים, הועשר מערך פעילויות של"ח להוראה מרחוק, שימוש בכלים דיגיטליים וצילום שיעורי של"ח למערכת הלאומית, בהתאמה לסדנאות.
- דיונים, התייעצויות, למידת עמיתים ומפגשים מרחוק (וגם במפגשים אישיים) לעידוד ורפלקציה התקיימו ומתקיימים בקביעות לאורך התקופה.
- הושם דגש באגף המטה ובמחוזות על שמירת קשר "אגפי" בכל אמצעי התקשורת הקיימים, הן לצורך המקצועי של החלפת מידע ושיתוף מידע והן לצורך האנושי והחברתי.
- נטילת יוזמות והיערכות לתרחישים השונים לקיום פעילות בשדה ובבית הספר.
- הפעלת מערך הגיוס וההכשרה של המש"צים ברמות השונות בדרכים שונות לאורך התקופה.
- מורי השל"ח וידיעת הארץ מחויבים בביצוע עבודתם בהתאם לגודל משרתם, עד כמה שניתן במצב הנתון ולפיכך הם נדרשו בהכנת תכנית עבודה מעודכנת, איש איש בבית ספרו.

להלן יפורטו פעולות אגף של"ח מתחילת מצב החרום, היקף הפעילות שבוצעה בהתאם להנחיות מערכת הבריאות ורכישת מיומנויות חדשות כמו שימוש בכלים דיגיטליים ולימוד מרחוק ודגש על דרכי עבודה בשדה עם תלמידים בקבוצות קטנות, הן בשטח/ חצר בית הספר והן בסביבת בית הספר וגבולות הישוב והרשות.

¹ הוראה מקוונת, במרחב הפתוח, סיורים בסביבה הקרובה, פעילות להעצמת החוסן האישי, הפעלת תלמידי החינוך המיוחד בבית הספר ובחצרו ועוד.

1. מפגשי עדכון וקבלת החלטות באגף:

נערכו מפגשים קבועים ובתדירות משתנה בהתאם להתפתחויות המשבר, אפשרויות קיום פעילות והתאמת פעילויות אגף למצב החדש, נערכו באגף באופן הבא:

- מפגשי הנהלת של"ח - הנהלת של"ח התכנסה אחת לחודש.
- מפגשי "זוממונים" עם מנהל האגף - נערכו בקביעות פעם בשבוע ובעת הצורך כמו מתן הנחיות חדשות לפעילות המורים, נערכו מפגשים יומיים.
- מפגשי מטה אגף - נערכו בקביעות פעם בשבוע.
- מפגשי צוות של"ח בכל מחוז - נערכו בקביעות בד"כ אחת לשבוע.
- מפגשי מנחה ומוריו - נערכו בקביעות לפחות אחת לשבוע.
- מפגשי רפרנטים של המש"צים בתדירות גבוהה טרם כנסים ובהתאם להתפתחות.
- מפגשים יזומים עם חברי הוועדה הארצית לקידום הטיוול במערכת החינוך.
- מפגשים יזומים עם נציגי החברות להדרכת טיולים למערכת החינוך.

בהתאם להקלות שניתנו בתקופת החרום, ערך אגף של"ח במטה ובמחוזות מספר מפגשים "פנים אל פנים" בפורומים השונים, תוך הקפדה מרבית על הנחיות החרום.

2. הפעלת בתי ספר של החינוך המיוחד (חנ"מ):

אגף של"ח מקיים בשגרת לימודים פעילות בבתי ספר של החינוך המיוחד. מורי של"ח רבים משובצים לבתי הספר ומפעילים את התלמידים בימי שדה ובכיתות. בתקופת החרום בתי ספר אלו המשיכו פעילותם הרגילה גם בימי הסגר ובכפוף להנחיות בריאות שנקבעו. מורי של"ח המשובצים בבתי הספר, הרחיבו את הפעילות ותדירות המפגשים עם תלמידי החינוך המיוחד. הפעילות התבצעה בחצר בית הספר וסביבתו וימי השדה תרמו רבות לחיזוק הקשר החברתי של התלמידים.

במשוב שערך האגף, מורי של"ח הביעו שביעות רצון מהרחבת פעילותם בבתי הספר של החינוך המיוחד הן מחיזוק הקשר עם התלמידים והן מן העובדה כי יכלו לקיים את תפקידם כאמונים על החינוך בשדה.

תובנות עיקריות:

- נדרש לקיים במחוזות "מעגלים" של צוותי מורים שפעלו בביה"ס חנ"מ בקורונה, ללמידת עמיתים.
- לשותף רעיונות לפעילויות, כגון לתת "הקדמה" ורקע על בית הספר, מאפייניו ותלמידיו כך שמורי של"ח יגיעו מוכנים לפעילויות.

- קבלת הנחיה מאנשי מקצוע (גם מורים/ מחנכים) בנושא החינוך המיוחד ישפר ההבנה של מורי השל"ח ואפשרויות הפעולה והחינוך לתלמידי החנ"מ.

פעילות של"ח בחינוך המיוחד התקיימה בהיקפים הבאים:

מחוז	בתי ספר לחנ"מ	כיתות לחנ"מ
צפון	16	320
חיפה	14	130
חברה ערבית	4	33
ת"א	36	231
מרכז	14	137
דרום	13	179
ירושלים	31	255
סה"כ	128 בתי ספר	1,285 כיתות משולבות

3. פעילות מרכז נע"ם (נוף, עם, מורשת)

מרכז ההדרכה של של"ח, נרתם מיד בפתחו של מצב החרום ומן העובדה כי בתי הספר עברו באחת ללמידה מרחוק, לצייד את מורי השל"ח בכלים המאפשרים להמשיך ולעסוק בפעילות של"ח באופן מקוון. להלן סקירת פעילויות שביצע מרכז נע"ם:

- במהלך השנה האחרונה לאתר נע"ם עלו 300 פוסטים = שיעורים ופעילויות מקוונות
- הושקה אפליקציית של"ח במרחב הפתוח המנגישה את תכני של"ח למורים
- הועלו שתי פעילויות אינטראקטיביות בנושא הנצחת מורשת יצחק רבין וזאב ז'בוטינסקי
- נוצר מאגר תמונות של מורי של"ח (למעלה מ 1,000 תמונות)
- הועלו מצגות מותאמות לשיעורי הזום באתר מינהלת הטיולים
- צולמו 111 שיעורי של"ח במערכת השידורים הלאומית של משרד החינוך

- נבנתה מערכת שיעורי עמיתים ללימוד כלים דיגיטליים, 36 שיעורים הועברו והם מופיעים באתר היוטיוב של מרכז נע"ם
- המרכז מתפעל באופן שוטף את דפי הפייסבוק של מורי שלח ורכזי הטיולים ונותן מענה לשאלות המורים, כמו גם איסוף צרכים העולים מן השטח.
- המרכז פיתח השתלמות באופן חדש ל - 25 מפקחים שאינם מורי שלח שעסקה ב"למידה חברתית במרחבים פתוחים" והכוללת תכני של"ח וידיעת הארץ.
- 38 מורי שלח וידיעת הארץ החלו ללמוד בשנה זו לתואר שני באוניברסיטת בר אילן כקבוצה אורגנית.
- הופקו 3 גיליונות כתב-עת על"ה חדש.
- המרכז מוציא את הגיליון העשירי של הכתב-עת הטיול ככלי חינוכי-ערכי.
- נפתחה קבוצת שיתופית של מורי של"ח מובילים ברשת בתקופת הקורונה, המלמדים את עמיתיהם המורים לשל"ח, כלים דיגיטליים להוראה.
- מרכז נע"ם קיים וירטואלית תכניות חינוכיות המתקיימות בשגרה כמפעלים של האגף הנערכים בשדה. התוכניות הופעלו בבתי הספר באמצעות מורי של"ח שהפעילו את תלמידיהם. התוכניות שבוצעו:
 - הנצחת "חללי נצר אחרון": נרשמו 14,714 כניסות, כאשר כל כניסה היא למעשה מורה של"ח הנכנס כמשתמש ומפעיל כיתה אחת של תלמידים.
 - "יום ירושלים": התקיים בצורת חידון-מרוץ וירטואלי לציון "יום איחוד ירושלים". נרשמו 2,918 כיתות לפעילות זאת.
 - "זוכרים את הנופלים" - מש"צים צילמו סרטונים לזכרם של חללי מערכות ישראל.

הכשרות והשתלמויות

קורסים להכשרת מש"צים:

- הכשרת המש"צים במסגרות ארציות מתחילה בכל שנה בחופשת הפסח. בתש"פ עקב מגפת הקורונה לא ניתן היה לקיים את ההכשרות במתכונת הרגילה בשדה. אם בתחילת התהליך היו במספר מחוזות קשיים לגייס את התלמידים לפעילות, ככל שחלף זמן גברה המוטיבציה של התלמידים להשתתף. בתחילת שנה"ל תשפ"א דווח על גיוס מרשים של פרחי מש"צים ובפסח תשפ"א היתה השתתפות של מעל 10,000 תלמידים בפעילות.
- כנסי פסח תש"פ - צוותי ההכשרה צעירים כבוגרים נערכו במהלך מרס 2020 והכינו הכשרות מקוונות לפרחי המש"צים שגוייסו בתחילת שנה"ל תש"פ. בכל המחוזות היתה היענות לפעילות המקוונת. במקביל נערכו הכשרות מקוונות בהובלת הנהגות המש"צים גם לקורסי הנהגה וסיו"ן (סיור וניווט).
 - הכשרות קיץ תש"פ - לקראת קיץ תש"פ נערכו המחוזות במספר תכניות מקוונות ותכניות לביצוע פיזי בשדה. הקורסים נערכו במתכונת מקוצרת בכל הגילאים כארבעה ימים לכל שכבת הכשרה. הקורסים הבסיסיים הסתמכו על

אירוח והסעדה באכסניות אנ"א, הקורסים המתקדמים יותר התבססו על לינת שטח והסעדה שסופקה לשטח. קורס ההישרדות התקצר לשני אירועי "לילה לבן".

- כנס המש"צים המסורתי "מש"צים בשביל של"ח" לא התקיים עקב החמרת ההנחיות.
- כנס חנוכה תשפ"א - עקב הנחיות הקורונה לא ניתן היה לקיים כנסים רגילים בחנוכה, מאחר שבתי הספר שבו ללימודים כשבועיים לפני חנוכה, חלק מהמנהלים אישרו קפסולות של מש"צים והכנסים התקיימו על בסיס קבוצות בית ספריות. בבתי ספר שלא ניתן היה לפעול בקפסולות מש"צים, פעלו התלמידים בקבוצות קטנות על פי השתייכותם לקפסולות והמורה עבר בין הקבוצות. הפעילות נמשכה יומיים כשבערבים התקיימו מפגשים וטקסי חנוכה וירטואליים כדי ליצור מסגרת מחוזית.
- כנסי פסח תשפ"א - לאור העובדה כי התלמידים עתידיים להיפגש שוב רק אחרי החופשה הארוכה, נתקבל אישור לפעול בקפסולות מש"צים בית ספריות או רשותיות. הפעילות התארגנה במסגרת הקורסים ורוב התלמידים השתתפו בשני ימי סיור או יום סיור ויום מחנאות, אך בהתאם להגבלות וההנחיות הכנסים היו ללא לינה וללא הספקת מזון.

קורס להכשרת מורי של"ח:

- בתש"פ הכשרות המורים נאלצו לקיים את השתלמות הכרת צירי מסעות בזום לפי הנחיות המשרד. מובן שלא ניתן להכיר צירי מסעות ללא סיור בשטח וההשתלמות העמיקה בהכרת "הנופאדם" של האזורים השונים והעניקה יותר ידע מאשר ניתן לספק בתנאי ההשתלמות הרגילים. בהמשך כשההנחיות השתנו השלמנו לכל השתלמות ציר המסע, 3 ימים בשטח.
- בתשפ"א התקיימה הכשרת 84 המורים החדשים בשני מעגלים: מעגל ראשון מסגרת ארצית התקיימה בעיקר באופן מקוון. בנוסף פרק השדה התקיים בשטח הגיחות בנאות קדומים בקבוצות מחוזיות בהדרכת נציג המחוז בקורס. המעגל השני התקיים במפוצל במחוזות, כל קבוצה הוכשרה ע"י נציג הקורס במחוז בתחום המחוז.
- הכרת צירי מסע בחורף בנגב באילת ובמדבר יהודה התקיימו במתכונת של 4 ימי הרצאות ידע מקוונות 41 ימי השתלמות בשטח וכך גם באביב לגבי הכרת צירי מסעות בגליל עליון גליל תחתון ורמת הגולן.
- הכרת ציר מסע חורף השתתפו 163 משתתפים
- הכרת צירי מסע אביב השתתפו 144 משתלמים

4. הכשרות ופעילות ועדות טיולים תש"ף-תשפ"א

ועדות הטיולים המחוזיות פועלות בשגרה בהנחיות ועדכון בתי הספר בכל הקשור בטיולים, בהתאם לדרישות הנהלת המחוז והכוונה מקצועית של מטה אגף של"ח וזאת באמצעות בעלי התפקידים בבית הספר המובילים את הטיולים: מנהל בית הספר, מורי של"ח ורכזי הטיולים. הקשר השוטף בין ועדות הטיולים לבתי הספר ורכזי הטיולים בזמן שגרה יצר תלות מידית בתקופת החרום וגיבוש אפשרויות יציאה לטיול בהגבלות נדרשות.

- עם פתיחת אפשרויות הטיול בעת היציאה מסגר ולאחר עדכון מתווה הטיולים, ועדות הטיולים עודדו את בתי הספר ליציאה לטיולים והגדרש לכך, תוך מפגש וקשר ישיר עם רכזי הטיולים.
- ועדות הטיולים קיימו מפגשי ועדת טיולים מחוזית לצורך הערכות לטיולים עד סוף השנה (תש"ף) ובהמשך להערכות לטיולי תשפ"א במודל משולב תכנית רגילה ותוכנית מותאמת מגבלות קורונה.
- פרט להכשרות רכזי טיולים, ביצעו המחוזות ימי ריענון לרכזים, הן במפגשים מקוונים והן במפגש בשדה ובהתאם להנחיות הבטיחות.
- הריענונים לרכזי הטיולים במחוזות בוצעו במתכונת רשותית ועסקו בסביבה הקרובה.
- ריענון לרכזים שעסק בסיוור בסביבה הקרובה במחוז ת"א, זכה למשובים טובים וכיוון את הרכזים לבצע סיורים במתכונת זאת בבתי הספר שלהם. לרכזי הטיולים בבתי הספר היסודיים הוצע סיוע, ליווי והכוונה של צוות של"ח ומוריו במחוז.

א. טבלה מרכזת של הכשרות בעלי תפקידים בטיול ע"י ועדות הטיולים:

מחוז	מס' קורסים לרכזי טיולים	מס' מורים משתתפים בקורסים	מס' ימי ריענון לרכזי טיולים	מס' מורים משתתפים בימי ריענון	מס' קורסים אחראי טיול	מס משתתפים
צפון	1	42			3	70
חיפה	2	67	1	175		
ח. ערבית			1	320		
מרכז	2	70	1	250	1	46
תל אביב	3	63	1	366		
דרום	1	43	1	250	1	50
ירושלים	1	43	2	220	3	180
חרדי	5	170	3	349	15	320
התיישבותי			1	110	1	98
סה"כ	15	498	11	2,040	24	764

ב. הכשרות רכזי הטיולים

הכשרות רכזי הטיולים התקיימו גם בתקופת החרום ואיפשרו לרכזים להשתלם, להתפתח ולהתרחב, גם אם הפעילות הייתה מקוונת. בחלק מן המקרים כאשר הדבר היה ניתן מבחינת הנחיות משרד הבריאות, בוצעו הכשרות פנים אל פנים, בשטח.

ג. הכשרות אחראי טיול

הכשרות אחראי טיול הכוללות מורים המיועדים להוביל טיולים עם לינה, התקיימו באופן מצומצם בשל העובדה כי החל מחודש פברואר 2020 וכנראה עד סוף שנת הלימודים הנוכחית (תשפ"א), לא יתאפשרו טיולים הכוללים לינה.

ד. תכניות הטיולים לשנה"ל תשפ"ב

- לקראת שנה"ל תשפ"ב נערכות ועדות הטיולים המחוזיות, לבקש תכניות טיולים בשלושה אופנים:
- תכניות טיולים רגילות המוגשות לוועדות הטיולים לאישור, מדי שנה והכוללות טיולים שנתיים לגילאים השונים ובהתאמה להנחיות חוזר המנהל הכללי והנחיות חוזר תשלומי הורים.
 - הכנת תכניות טיולים שאין בהם טיולים הכוללים לינה כלשהי בהתאם להנחיות משרד הבריאות שייתכן כי יהיו קיימות גם בתשפ"ב. בהתאם לכך יידרשו בתי הספר להציג תכניות לטיולים חד יומיים עם טווח נסיעה קצר ככל הניתן שיאפשר הכרת אזורי הארץ אך זמן שהייה בשדה והצעידיה במסלולי הטיול יהיו גדולים ככל שניתן.
 - תכנית טיולים בהתאם לשכבות הגיל, לסביבת ביה"ס ותחומי הישוב והרשות. תכנית זאת היא פועל יוצא של תכנית האגף להגביר היקף פעילות החוץ של בתי הספר, תוך השענות על כוחות פנימיים של בית הספר ופיתוח קס"ם (קהילה סביבתית מטיילת), תכנית החומש של אגף של"ח.

5. פעילות מתנדבי שנת שרות ובנות שרות לאומי של של"ח (ש.ש.ב.ש):

בנות השרות הלאומי ומתנדבי שנת השרות של של"ח שפעלו בשנת הלימודים תש"ף, הצליחו להשלים שנת פעילות ענפה על אף שמחודש פברואר 2020 החל מצב החרום. האתגר הגדול היה גיוס מתנדבים לפעילות במסגרת של"ח וידיעת הארץ לקראת תשפ"א. באתגר זה עמד האגף והצליח לגייס מתנדבים. אולם, מיד עם תחילת שנת הלימודים ולאחר שהוכשרו המתנדבים חדלה הפעילות המתוכננת והמתנדבים פעלו במתכונת שונה. להלן פירוט הפעולות שנעשה בתקופת החרום:

- התקיים קורס קיץ (שש"בש) תחת הנחיות הקורונה
- הכשרת בנות השירות נעשתה בשיתוף עם קורס המורים לשל"ח
- התקיימו השתלמויות שש"בש ארציות בזום והשתלמות אחת בשטח
- נערכו ירידי גיוס ארציים לשש"בש (הן לשנה"ל תשפ"א והן לקראת תשפ"ב)
- התקיימו מפגשי זום מחוזיים עם הנהגות השל"ח
- נערכו שלושה מרכזי הערכה לקליטת המתנדבים
- הוקמה מערכת לקליטה וניהול השש"בש
- נערכו מפגשים אישיים עם השש"בש בקומנות\במחוזות
- בוצעה היערכות לקורס הקיץ תשפ"א
- השתתפות השש"בש בעיבוד ועריכה של חלק מספר המש"צים.

6. פעילות צוות פיתוח תכנים - של"ח:

- צוות הפיתוח לאורך התקופה פעל במתכונת דיגיטלית לקיום מפגשי עבודה:
- נערכו מפגשי צוות לאורך התקופה בזום, בזמני סגר מהודק אחת לשבוע, בזמני פעילות במגבלות אחת לשבועיים שלושה.
 - נכתבו שיעורים לכלל הסדנות, שיעורים מותאמים לכל סדנה תוך שימוש במגוון מתודות (למרחב פתוח, לכתה ולמדיה הדיגיטלית)
 - נכתבו סיפורי סדנה לספר הלימוד, כתיבת הסדנאות בהתאם לתבנית, חשיפתן למורים וריכוז משוברים. צוות הפיתוח חברה ערבית גיבש הנחיות לדרך עבודה והדרכה של המורים דוברי הערבית.
 - צולמו שיעורים למערכת השידורים הלאומית (עבודה מול צוות פיתוח ומורים), קובצו הקישורים לשיעורים המצולמים ושובצו השיעורים במערכת השידורים הלאומית לאורך השנה.
 - **נערכו פעילויות מקוונות מותאמות חג ומועד:** נכתבו פעילות לחג הסיגד. פותח מערך הוראה במתכונת 'חדר בריחה' לחנוכה. פותח מערך פעילות מקוון לציון יום י"א באדר - יום תל-חי.
 - **פרויקטים ארציים:** נכתב סיור בעקבות דוד בן גוריון ויצירת פעילות וירטואלית בהתאמה, נכתבו תכנים ופעילויות במרחב העירוני ופעילויות מקוונות לתוכנית 'של"ח בשביל ישראל' - בטבע העירוני - 2021.

פוחתה פעילות משולבת (מקוונת ופיזית) להנצחת 'חללי נצר אחרון' 2021 / תשפ"א. על מנת להטמיע את התוכניות השונות נערכו מפגשים מקוונים במחוזות להנחיית המורים והמנחים על הפעילויות השונות.

- **פעילויות מותאמות למרחב הפתוח:** הוכן מאגר של פעילויות למרחב הפתוח (מותאמות סדנה) ונכתבו ימי שדה מודולריים על פי הסדנות ופרויקטים ארציים (סיור סליחות, נצר אחרון, מכלול הנופאדם בארץ ישראל ומפגש תרבויות בארץ ישראל).

- אחת לחודש, בראש חודש התפרסם: "של"חנו... הגיע" המתאר בקצרה את שהתרחש באגף בחודש שחלף.
- בעקבות אישים, נשיאים וראשי ממשלה: בוצע עיבוד ועריכה של 34 סיורים בעקבות האישים והעלאתם לאתר. נערך שיתוף פעולה עם מרכז מורשת בגין בהוצאה לפועל של חידון האישים.
- "יומן המסע של ז'בוטינסקי" - פעילות אינטראקטיבית, הופקה לקראת שבוע ז'בוטינסקי.
- "יצחק רבין 1922-1955 מסע בעקבות מקומות בחייו" - פעילות אינטראקטיבית הופקה לקראת יום הזיכרון לזכר יצחק רבין, "חולמים בונים ולוחמים" ונוצר שיתוף פעולה בהעברת תכנים מקוונים והקמת פינה קבועה בנושא זה ב - ע.ל.ה (עלון לרכזי הטיולים).

- פרסום ע.ל.ה מס' 4: פורסם בדצמבר 20. כולל מקבץ מאמרים נרחב בנושאי חינוך וידיעת הארץ.
- **פיתוח "תרמיל סביבה בית ספרי"** במהלך תקופת החרום פיתח האגף מערך פעילות בית ספרית, שמטרתו להעמיק את תחושת השייכות וזיקת התלמידים לבית הספר, ליישוב וסביבת המגורים. התרמיל ייבנה באמצעות מיפוי ואיסוף מידע המתפתח ב"מעגלי חיגור" אודות פרטי נופאדם מחצר בית הספר אל גבולות היישוב וסביבתו.

לכל בית ספר סביבה חברתית ופיזית ייחודית לו. ראוי שכל תלמיד ומורה ידעו ויכירו את הסביבה שבה הם לומדים ומלמדים. "תרמיל סביבה" יאפשר למידת חווייתית ומגבשת אודות מקומות/נושאים/תופעות ועוד המתקיימים בסביבה הקרובה לבית הספר ויעמיד לרשות חברת בית הספר (מורים/תלמידים/הורים) מידע זמין ודרכים לשימוש בו על אותה סביבה. בכל שנה יתווסף מידע נוסף לתוך התרמיל וכך עם השנים הוא יגדל, יתרחב וישקף עוד ועוד נדבכים בסביבה המקיפה את בית הספר. באמצעות "תרמיל סביבה" נזמן פעילויות חקר וגילוי בתחומי דעת שונים. התרמיל יאפשר התנסות בלתי אמצעית עם התופעות הנלמדות ויעמיק את ההבנה בהן תוך המחשת המושגים הנלמדים בכתה, יקנה מיומנויות שדה והתמצאות ויעודד נטילת אחריות מתוך תחושת גאווה לסביבת מגוריהם.

הרעיון לבניית מאגר נקודות חקר, אתרים ייחודיים וסיורים לימודיים בחצר בית הספר, סביבתו הקרובה והרשות מבוסס על מערכים שנבנו ע"י אוריה בן ישראל ובהתאמה להנחיות חוזר מנכ"ל טיולים הוראת קבע מס' 0208, בפרק "תיק שטח".

7. הכשרת מדריכי טיולים למערכת החינוך:

- אגף של"ח נרתם מתחילת מצב החרום לאפשר למדריכי הטיולים שישבו בביתם, להשתלם, להתפתח ולרענן את הנדרש להכשרה ולשמירה על תקפות תעודת המדריך.
- הגופים המכשירים את המדריכים נתבקשו להיערך למצב החדש בו לא ניתן להיפגש פנים אל פנים ולסייר בשדה ונדרשת גמישות באפשרויות הפעלת ההכשרות.
- כל פעילות שדה שהיה ניתן להמיר בפעילות מקוונת איפשרה למדריכים להשתלם כמו גם לנצל את הזמן בו אין טיולים ולצמצם עד כמה שניתן את ההוצאות הכלכליות הצפויות להם בנושאים אלו.
- התקיימו הרצאות ולימוד מרחוק והוכנו מערכי שיעור המנצלים את המדיה הדיגיטלית לשיפור הלמידה ולהעשרת הידע.
- ממרץ 20 עד מרץ 21, בוצעו 45 ימי ריענון מקוונים להעשרת הידע בהשתתפות כ - 1,200 מדריכים.
- בוצעו 22 ימי ריענון בנושא ביטחון ובטיחות.
- בתקופת הקיץ התקיימו 6 קורסי הכשרת מדריכים תוך הקפדה על הנחיות הבריאות הנדרשות. בקורסים אלו השתתפו 240 מדריכים מתוכם 140 מדריכים צעירים (בנות שרות לאומי, מתנדבי שנת שרות ומורות חיילות) והתקיימו 3 קורסי השלמה להדרכת תלמידי בתי הספר, עבור 60 מורי דרך שמצאו עצמם באחת ללא יכולת השתכרות עקב סגירת שערי הארץ.
- לאורך כל התקופה סייע אגף של"ח וידיעת הארץ לבקשות מיוחדות של מדריכים לשמירה על תוקף תעודתם, שמסיבות הנגזרות מן המצב, לא עלה בידם לבצע ריענונים נדרשים.

8. הכשרת סטודנטים בקורס "סיור בראש גדול" בתכנית רג"ב (ראש גדול בהוראה):

- בכל שנה מוכשרים כ 40-50 סטודנטים בקורס זה המאפשר לפרחי ההוראה, הבנה משמעותית של מטרות הטיול במערכת החינוך, תפקיד המורה כמוביל חינוכי של כיתתו בטיול ואפשרויות ריכוז הטיולים בבית הספר.
- עם תחילת תקופת החרום, בוצעו בתש"ף התאמות ללמידה מרחוק לצורך השלמת שעות הקורס ולקראת סוף שנת הלימודים בוצעו פעילויות שדה שהתאפשרו הודות להקלות שניתנו במפגשים בשטח פתוח ו - 44 סטודנטים השלימו את הקורס.

- לקראת פתיחת מחזור חדש של סטודנטים בתשפ"א, נערכה פרט לתכנית ולתכנים הנהוגים בכל שנה, תכנית חלופית העונה גם להנחיות משרד החינוך ולהנחיות המכללות האקדמיות, למקרה שלא יתאפשרו מפגשי שדה.
- נכון למרץ 2021, משתתפים 48 סטודנטים בתכנית ותכנית המפגשים פנים אל פנים נערכת בהתאם לתכנון ובהתאם לתקנות החרום.

9. מתווה טיולים ושיתוף פעולה עם גורמי משרד

אגף של"ח פועל בשיתוף פעולה מלא עם גופים תוך משרדיים העוסקים בהיבטים שונים של הוצאת הטיול. עם אגף הביטחון והבטיחות ושעת חרום, פעל האגף בצמידות רבה ליצירת "מתווה טיולים" ולעדכנו מעת לעת בהתאם להתפתחויות בתקופת החרום. עם הלשכה המשפטית- פעל האגף לאשרור מתווה טיולים ולאישור הפעלת מורי של"ח ומש"צים.

החלטות בנושא הטיולים התקבלו ע"י משרד הבריאות כאשר המייצג את המשרד מול משרד הבריאות הוא אגף הביטחון. אגף של"ח היה מעורב בבניית המתווים אך לא ישירות בהתדיינות מול משרד הבריאות. מתווה הטיולים כפי שפורסם בפורטל החרום הטיולים, חייב את כל העוסקים במערך הטיולים, בתי ספר, חברות הדרכה וגורמים תומכים במשרד ומחוצה לו. מתווה הטיולים עסק בהתנהלות הטיול לאור מצב החרום תוך שמירה על כללי הבטיחות והביטחון הנהוגים בטיולים שבשגרה ובהתאם להנחיות חוזר מנכ"ל טיולים. המתווה התעדכן מעת לעת בהתאם להנחיות המשתנות של משרד הבריאות ובאם במתווים הראשונים שפורסמו היה רב הנסתר על הגלוי ושאלות רבות הגיעו מן השטח, לקבלת הבהרות בנושא הטיול הרי שככל שחלף הזמן והתבהרה תמונת אפשרויות הפעולה של בתי הספר, הובנו המתווים והוראתם דבר שאיפשר טיולים חד יומיים ללא לינה ובהגבלות בטיחות המאפשרות הוצאת טיולי בתי הספר.

עם אגף תקציבים, באמצעות מינהל חברה ונוער, פעל האגף לאישור 2 מכרזים אותם מפעיל האגף ומכרזים אלו (מסעות מעצבי זהות ומטה טיולים) נחסמו בתחילת המשבר ואושרו מחדש להפעלה חלקית בסוף חודש פברואר 21. הנחת העבודה של האגף לגבי קיום ההתקשרויות בשני המכרזים היתה שבאם יש טיולים, נדרש חידוש ההתקשרות. באשר למכרז להפעלת מטה הטיולים, היה צורך בקשר עם בתי הספר להוצאת סיורים בסביבה הקרובה ובהוצאת טיולים לפי כללי החרום שגובשו במתווה הטיולים. בראיה לאחר ובהיעדר התקשרות עם הזכיין, נציגי מטה הטיולים היו נדרשים באם היו מופעלים לעודד יציאת בתי"ס לטיולים תוך הפגת חששות מאי ידיעת ההנחיות החדשות והמתעדכנות. לגבי הפעלת מכרז המסעות לעיצוב הזהות שבמהותם כוללים יציאה ל6 ימי טיול רצופים הכוללים לינה, נדרש לאגף זמן להפנים כי טיולים רב יומיים במצב חרום זה והמשכו ייתכן גם בשנה הבאה מחייב חשיבה אחרת של השגת מטרות המסע וזאת באמצעות יציאה למסע המורכב מ 5 ימים אך יוצא וחוזר כל יום לבית הספר. חשיבה חדשה

זאת הולידה מסע חדש ומטרות זהות אך מסע שאינו כולל לינה. נקבעו תכנים וגויסו מדריכים ובהתאם להיענות של בתי ספר, יצאו מסעות ראשוניים למסע ישראלי החל מחודש אפריל 21. ככל שנראה בשלב זה, גם בתחילת שנת הלימודים תשפ"ב, יידרשו מסעות אלו עד שיחזרו המסעות בהם מתקיימת לינה.

10. פעילות אגף עם גופים המעורבים בטיולי בתי הספר

מפגשים מקוונים נערכו באופן סדיר עם הועדה הארצית לקידום הטיולים ומפגשים סדירים עם מנהלי גופי ההדרכה (חברות פרטיות המאגדות את מדריכי הטיולים) של הטיולים במערכת החינוך.

במפגשים אלו נקלט מידע עדכני באשר לאתגרים הקיימים בשטח בנושא טיולים. עידוד צוות חינוכי להוצאת טיולים, התאמות נדרשות במתווה הטיולים עד כמה שניתן ע"י משרד הבריאות כך שיתאפשר להוציא טיולים במתכונת דומה עד כמה שניתן לטיולים בשנת לימודים רגילה.

11. טיולים בכלל מערכת החינוך:

עם הפסקת הטיולים במערכת החינוך בחודש מרץ 2020, פסקו לפעול חברות הדרכת הטיולים וחברות המספקות שירותי טיול נוספים: הלגת תלמידים, היסעים, ליווי רפואי ומאבטחים. משרד החינוך הפסיק את פעולת לשכת התיאום וחדר מצב טיולים. מצב זה נמשך כל עוד לא ניתן היה להוציא טיולים וסגר הוטל על אזרחי ישראל. בהתאם להנחיות שניתנו לפתיחת המשק נפתחו בכל פעם ובצורה משתנה, אפשרויות הטיול של בתי הספר.

הנתונים המצויים בידי האגף מציגים עצירה כמעט מוחלטת של הטיולים לאורך תקופת החרום (מרץ 20 עד מרץ 21). לראיה, בשנת פעילות רגילה של טיולי מערכת החינוך פוקדים 5 מיליון תלמידים את שבילי הארץ ומסלולי הטיול ויוצאים 80 אלף טיולים בכל שנה המתואמים בלשכת תיאום טיולים. בשנה זאת והחל מתחילת מצב החרום, 590 טיולים בלבד מתוך 1073 בקשות טיולים שהוגשו ללשכת התיאום ממרץ עד מרץ אושרו ליציאה כאשר מספר התלמידים המטיילים עמד על 31,815 מטיילים בלבד.

לפיכך ניתן להגיד כי תחום הטיולים של מערכת החינוך שותק כליל ולמעשה מספרים אלו מציגים את עומק המשבר בתחום הטיילות החינוכית של מערכת החינוך והצורך החיוני לעתיד לבוא לאפשר עד כמה שניתן לאושש ולקדם את תחום הטיולים במערכת החינוך.

כפי שעולה ממצב זה שפקד רבים תחומי העיסוק ואפשרויות הפרנסה בארץ, נדרשת חשיבה מאומצת של אגף של"ח בתאום עם כל העוסקים בתחום הטיילות החינוכית, במשרד ומחוצה לו באשר להקמתו כמעט מחדש של ענף הטיולים. אגף של"ח מצוי בקשר רצוף עם כל הגורמים המעורבים.

מניתוח המצב הקיים, תקופת החרום שטרם נסתיימה והחובה לעמוד בכללי הבטיחות שיבטיחו שלום התלמידים והצוות החינוכי, עולות הנקודות הבאות:

- החל מחודש מרץ נפתח המשק במרבית ענפיו. בחודשים שעדיין נותרו עד סוף שנת הלימודים מעודד האגף הוצאת טיולים חד יומיים רבים ככל הניתן בכל טווחי הגילאים ותוך הקפדה על כללי הבטיחות הנגזרים ממצב החרום והנהוגים גם בשגרה.

- **הנעת גלגל הטיולים** והזמן החולף עד סוף שנת הלימודים יאפשר הסתכלות מפוכחת על הערכות בתי הספר לטיולים בשנת הלימודים תשפ"ב. ההנחיות שיינתנו ע"י האגף לוועדות הטיולים יכוונו את בתי הספר להפעלת טיולים מיטבית בשנה הבאה. הדגש המרכזי הוא בהערכות לקיום טיולים בשלושה אופנים אפשריים:

1. סיום מצב החרום וקיום טיולים כבשגרה בהתאם לתכנית טיולים
2. מצב החרום הוא בעצמות זהה לחודש מרץ 21 ואז מתאפשרים טיולים חד יומיים בלבד ולפיכך לא ניתן לקיים היסעים הגדולים זמן רב של נסיעה ועל כן הטיולים יהיו באזורים סמוכים לבית הספר ולכן נדרשת הערכות מראש וגם לכך נדרשת הגשת תכנית טיולים.
3. קיצוציות במצב החרום ואז הצוות החינוכי בביה"ס נדרש לטיולים בסביבת ביה"ס או בתחומי הישוב, אם או בלי היסעים ואם או בלי אפשרויות הדרכה. מצב זה מחייב הערכות מערכתית שתאפשר לצוות החינוכי להוציא בכוחות עצמו סיורים בסביבה הקרובה

- **תקצוב טיולים** - כבר בשנה שחלפה ובמיוחד עם תחילת המשבר, היה ברור לכל העוסקים בנושא הטיולים כי התקציב לטיולים יפחת משום שאפשרויות גביית תשלומי הורים תקטן בבתי ספר רבים. מצב זה מעמיד בספק קיום תכנית טיולים בהתאם לתכנית טיולים רגילה באם יסתיים מצב החרום בשנת הלימודים הבאה. סוגייה זאת מחייבת את האגף ב2 נקודות חשובות:

1. הענקת מירב הכלים לצוות החינוכי להוצאת טיולים שעלותם נמוכה. נדרש להקטין טווחי נסיעה, השענות על הדרכת מורים והימנעות מהוצאות המייקרות את הטיול כגון אטרקציות.
2. נדרש מאמץ של המשרד לאיתור מקורות מימון להפעלת טיולי בתי ספר כדוגמת תכנית קידום הטיולים וסיבסודם בשנה"ל תשע"ג, והשבת מקורות מימון וסבסוד טיולים שהיו קיימים טרם פרוץ המשבר, כגון תכנית "נעלה לירושלים", תכנית "על חומותיך", תכנית "מגלים את הארץ" ושיתופי הפעולה של המשרד עם גורמי חוץ. שיתוף הפעולה הנ"ל יסייע בהנעת גלגל הטיולים בקצב מהיר ופיח רוח של חזרה אל השדה ומסלולי הטיולים בקרב הצוותים החינוכיים בבתי הספר.

12. שאלון ייעודי בקרב מורי של"ח ותובנותיו

בתחילת חודש פברואר 21 נערך שאלון בקרב מורי של"ח וידיעת הארץ. מטרת השאלון היתה איסוף מתודות, כלים, פעילויות ורעיונות שפיתחו/בצעו מורי השל"ח בבתי הספר ובמרחב, אותם ניתן וכדאי לשלב בתכנית החינוכית של האגף ובפעילות גם בשגרה. הוצגו למורים 7 שאלות לתגובתם. 533 מורים השיבו על השאלון.

מניתוח כלל תשובות המורים עולים הדברים הבאים:

1. נדרשת הכשרה למורי של"ח לניהול שיח רגשי עם התלמידים.
2. נדרשו שיחות בהיבטים אישיים ורגשיים עם מורים כדי ולתמוך בהם.
3. נדרש להציג בפני המורים את החומר הקיים באתר של"ח באינטרנט ולארגן אתרי של"ח שיהיו יותר ידידותיים ונגישים.
4. לפתח ולהכין תכנית להפעלת חנ"מ בשל"ח.
 - א. נדרש לקיים "מעגלים" של צוותי מורים שפעלו בביה"ס חנ"מ בקורונה ללמידה הדדית.
 - ב. נדרשת "הקדמה" ורקע של ביה"ס חנ"מ לבוא מוכנים לקראת הפעילויות.
5. יש לארגן השתלמויות לשימוש בכלים דיגיטליים בקבוצות על פי חלוקה המורים לפי רמות ובראייה מחוזית.
6. יש לדאוג למאגר מידע לחומר של"ח בערבית.
7. לעודד שיתוף בהצלחות ובחומרים שפותחו על ידי מורים.
8. נדרש שיתוף הורים בפעילות מש"צים והגברת מעורבותם בתוכן אישי משלהם וגם אספות הורים והערכות לטיולים.
9. לקיים קורס רכזי טיולים למורי של"ח חדשים.
10. לחזק שיתוף פעולה בין מורה השל"ח לרכז הטיולים ביסודי (המזין את החט"ב) ויצירת פעילות משותפת.
11. מורים יעשירו את חבריהם בתחביבים ומיומנויות שלהם ויצירת מאגר בנושא זה.

● פעילויות חינוכיות מעשיות שדווחו ע"י המורים

- (1) פעולות בחצר ביה"ס: חצר ארכיאולוגית, קיר של"ח, מפת תבליט, מצפור ציפורים או גינת ירק בביה"ס.
- (2) פיתוח מסלולי טיול בסביבה הקרובה, סימון שבילי הליכה ואופניים בישוב, תחזוקת שבילי טיול קיימים.
- (3) יוזמות במרחב הוירטואלי: הרצאות העשרה או ערב "טד", סיורים וירטואליים, חדרי בריחה נושאים, "פרשל"ח" - דבר תורה מצולם בהלימה לערכי התכנית החינוכית, הכנת ימי שיא כמו ט"ו בשבט ויום האזכרה ליצחק רבין.

4) חוליה/קבוצה מתוך הכיתה תיצור סרטון להצעת לטיול בסביבה הקרובה שלהם. בסוף השנה יהיה מאגר של מסלולים. לתלמידים והורים.

את עיקרי השאלון ותשובות המורים ראו בנספחים.

13. סיכום והמלצות אגף של"ח מה נדרש וכיצד נתקדם?

- **מיסוד תרבות של שיח משותף** - יצירת מנגנון של מעגלי שיח מתרחבים ומשתפים בין מורים, מש"צים, תלמידים והורים לשם שיתוף למידה ופיתוח ידע כלים ויוזמות חינוכיות שילוב גורמים מקצועיים ומוטיבציה לתכנון ופיתוח חומרים
- **פיתוח הרשת החברתית של של"ח** והפלטפורמה התקשובית לשיתוף.
- **ניצול מיטבי של משאבי:** זמן, תקציב וכ"א
- **התמודדות עם התנגדות:** אשליית המוכר וחוסר אמון, צימצום "טירטור" המורים, המנחים וכו', חיזוק: הוקרת הקיים והצגת הישגים כנדבך המאפשר שינוי.
- **חידוד וניסוח הפעלת האגף ברמות השונות:** מטה-ממונים-מנחים-מורים-מש"צים-ש.ב.ש, מפקחים, מנהלים. המנחים יובילו שיח עם מוריהם, ממונים עם מנהלים ומנחים וכו'.
- **תובנות והמשגה:** הפקת הרעיונות המרכזיים מפעילות המורים "בשטח", כיוונים, שיטות, מודלים שעלו כלמידה הניתנת להעברה.
- **קיום דיון סביב סוגיות אחדות:** הכשרות, פעילויות (יש"מ, גיחה, מסע), פיתוח חומרים ייעודיים.
- **ארגון החומרים:** איסוף ארגון ותייעוד, חשוב להקפיד על תיעוד (למידת עמיתים וחילוץ תובנות).
- הצפת סוגיות שאינן פתורות.
- **שותפות הקהילה** - הפעילות המקוונת מאפשרת שיתוף של התלמידים (ומשפחותיהם) והתנעה הלכה למעשה של תכנית קס"ם של"ח, שתוצריה ייושמו בתכנית העבודה השנתית.
- **יצירת מוטיבציה:** הדהוד חיובי, יצירת אמון בהתכוונות ובתרומה של התהליך למורים, למנחים, ולניהול. הפיכת השיח (הדברות) לנכס ארגוני של האגף.
- תרגום הפרקטיקה לתורה מעודכנת.

נספחים:

- פעילות מחוזות של"ח (דיווח ממוני של"ח במחוז)
- שאלון ייעודי בקרב מורי של"ח ותובנותיו

א. פעילות מחוזות של"ח (דיווח ממוני של"ח במחוז)

עם תחילת תקופת החרום והעברת מערכת החינוך ללמידה מרחוק, פעלו ממוני של"ח לארגון הלמידה מרחוק, בתמיכה, ייעוץ והכוונת המורים תוך השענות על כוחות המורים בכל מחוז והתגייסות מטה אגף של"ח לקידום פעילויות מכוונות באמצעות מרכז נע"ם.

האתגר הגדול של האגף היה לגרום למורי של"ח שהם מכווני וממוקדי שדה ורגילים לצעוד עם התלמידים במסלולי הסיוע, לעבור וללמד מרחוק. צעירים וותיקים כאחד נדרשו למאמץ ניכר שיגרום לתלמידים ללמוד מרחוק את לימודי השל"ח.

בעוד הכוונה בלימוד מרחוק הוא שימוש באמצעים דיגיטליים להעברת המסר הלימודי חינוכי- ערכי של סדנאות של"ח, הממונים דאגו גם למפגשים אישיים גם באמצעות המחשב: מפגשים בין מורים למורים, מורים למנחי של"ח ומפגש מורים עם ממוני של"ח. בכל מחוז התקיימו מפגשים אלו שחשיבותם הרבה הייתה על שמירת קשר בתקופה של בידוד והסתגרות. הממונים יחד עם מנהל האגף קיימו מפגשים על בסיס יומי לצורך החלפת דעות ומידע באשר לנעשה בכל מחוז, מה שהפך ללמידה מפרה.

בכל מחוז נעשו פעילויות שבשגרה נעשות בשטח ובעת החרום נעשו בלמידה מרחוק. יוזמות רבות של המחוז ושל המורים באו לידי ביטוי בתקופה זאת. פירוט היוזמות והפעילויות מובא בפרק נספחים, בסוף מסמך זה.

מפגשי העשרה וההשתלמויות עסקו במגוון נושאים רחב ונקבע בהתאם לצרכי מחוז וצרכים העולים מן השטח כגון: מנהיגות, הומור, ניהול כיתה, יצירתיות, חגים, חשיבה יצירתית, קיימות וסביבת בית הספר. מפגשים אלו נערכו בכוחות פנימיים של המחוז ובשיתוף מרצים מן האוניברסיטה.

כל מחוז בנה לעצמו סיור וירטואלי בגזרת המחוז.

מפגשי מנחה ומוריו התקיימו באופן שוטף מרחוק וכאשר היה ניתן מפגשים אלו התקיימו בשטח

פעילות מחוזות של"ח (דיווח ממוני של"ח במחוז)

להלן דיווח ממוני של"ח במחוזות אודות פעילות שביצעו במחוז, בהתאם למצב החרום מרץ 20 עד מרץ 21

סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ- מחוז ירושלים

הפעילות	תיאור קצר של הפעילות	מועד/ מועדים	מס' משתתפים
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח	מנחה ומוריו	2.9	כל מנחה ומוריו
	יום עיון מחוזי	16.9	כלל המחוז
	ערב למורים- חשיבה יצירתית	14.9	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: הוקרה לפצועי צה"ל	3.12	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: קיימות וסביבת ב. הספר	24.12	כלל המחוז
	כנס מינהל י-ם: סיור וירטואלי ברמת רחל	29.12	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: צוואת השבטים והיום שאחרי הקורונה	6.1	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: בקעת הירדן	13.1	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: הל"ה ו- 80 שנה לפלמ"ח	20.1	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: יום השואה הבינלאומי	27.1	כלל המחוז
	יום עיון מחוזי: נקבות בהרי ירושלים וסביבת ביי"ס	16.2	כל מנחה באזור אחר (קומראן, גבעת התורמוסים, גבעת הברושים..)
	מנחה ומוריו בשטח	3.3	
צעדת נחמיה כהן צעדת צביקה עופר	הוחלפה לריצת ניווט עם 15 מורים+ קבוצות תלמידים (מסנהדרה ועד אבו טור) יום הליכה למורים, ש"ש ב"ש ומשפחת עופר		
הפעלת מש"צים	כנס פסח תש"פ- כנס וירטואלי קורסי מש"צים קיץ תש"פ: השתתפו 850 פש"צים ומש"צים בקורסים של 5 ימים כולל לינה כנס חנוכה 13-14/12 בית ספרי וחד יומי השתתפו כ- 1,000 פשצים ומשצים שגרה: פעילות מרחוק, אחת לשבוע/ שבועיים	פעילות בית ספרית	
פעילות/ יוזמות מחוז	התנדבות ב"שכן טוב" איסוף מוצרי מזון - חלוקת ארגזי מזון כל שישי בבוקר - סיורים לארגון נכי צה"ל 5 סיורים בהדרכת מורי המחוז בירושלים איסוף 600 משלוחי מנות לפני פורים (שכן טוב, אלווין ישראל, בית שמש והבית של רונן) הדרכת קבוצות נוער ומבוגרים של "משפחה אחת"	קבוצה של כ- 10 מורים כל שבוע במספר מפגשים	15 בתי ספר (פש"צים, משצים ומורים)

	התקיימו 30 מפגשים	ממש"י בסלון (מורות ומורי של"ח ירושלים): הרצאה/סדנה בשעות הערב, בנושאים מגוונים (צמחייה, מורשת קרב, סוגיות בנושאים היסטוריים ועוד). הפעילות הועברה עי מורי ומורות המחוז.	
211	9.11 11.3 15.3	השתלמות ר. טיולים	ריענון רכזי טיולים
220 רכזים		בשבוע שלפני פורים, ע"י המנחים לשל"ח	חלוקת משלוחי מנות (פיזי) לכל מורי המחוז
133 מורים		צפי ל- 40 סיפורים (כ- 35 מורים). סיום אפריל 2021.	כתיבת סיפורים מחוזיים
שנה הבאה- מתוכנן חידון בית ספרי, רשותי ומחוזי		היו שותפים כלל בתי הספר העל יסודיים.	חידון של"ח גוש עציון/ אפרת, בית שמש
75 מורים היו שותפים לפעילות בחנ"מ		בשגרה עבדנו עם 21 בתי ספר בשל"ח. מאפריל שנה שעברה הופעלו 12 בתי ספר חנ"מ נוספים במחוז ותוגברה פעילות בבתי ספר בהם פועל המחוז	חנ"מ

מחוז מרכז - סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ

הפעילות	תיאור קצר של הפעילות	מועדים	מס' משתתפים / מספר פגישות
פיתוח מקצועי למורים לשל"ח	בשיתוף אונ' בר אילן 30 שעות בנושאי העמקה בידיעת הארץ	09-12/12	112 מורים לשל"ח השתתפו
מפגשי העשרה לכלל המורים לשל"ח	בנושאים מנהיגות, הומור, ניהול כיתה, יצירתיות, חגים ועוד	אחת לחודש	23 שיעורים והרצאות של מרצים חיצוניים ועמיתים
למידת עמיתים בקבוצות ההנחיה של המנחים	השיעורים עסקו בנושאי העשרת בתחומים שונים שיעורים שהעבירו המורים לעמיתים	במהלך התקופה ע"ח שעות פרטניות/שהייה	התקיימו 86 מפגשים (בכל מפגש נכחו בממוצע 10 מורים)
פרלמנט מורים	פגישת מורים לשל"ח (לא פגישות עבודה) אלא למטרות חברתיות גיבושיות ויצירת "גאות יחידה"	החל מספטמבר 20 שנת הלימודים תשפ"א	התקיימו 4 מפגשים בכל מפגש נכחו כ-30 מורים (עפ"י אזורי הנחיה)
כתיבת שיעורים מצולמים בשל"ח	צילומים של שיעורים מקוונים ע"י מורים לשל"ח	מרץ-יוני 2020	צולמו 20 שיעורים למע' השידורים הלאומית
של"ח בעין המצלמה	תחרות צילום מחוזית התקיימה כסדרה	ספט' 20 - מאי 21	השתתפו 51 בתי ספר ונבחרה התמונה הזוכה
חידון של"ח	חידון מחוזי תש"ף חידון אזורי תשפ"א	4.6.20 1.3.21	מתחרים ללא קהל התקיים במקוון 73 בתי ספר השתתפו
של"ח בשביל ישראל	התקיים במתכונת משולבת חלק בלמידה מקוונת וחלק בשטח	14.3.21 - 6.3.21	השתתפו 70 בתי ספר מהמחוז בפעילויות שונות
ריענון רכזי טיולים	ימי ריענון לרכזי טיולים בחינוך היסודי (בשטח) לסיורים בזמן קורונה + הכרת המתווים	9-11/2/21	השתתפו 203 רכזי טיולים מבתי הספר היסודיים בלבד ב-22 מקומות שונים ברחבי המחוז. ימי הריענון הופעלו ע"י מורים לשל"ח.

השתתפו 75 משתלמים בשתי קבוצות לימוד (כ"ס ורמלה)	בין נוב' 20 לפבר' 21	התקיימו שני קורסי הכשרה לרכזי טיולים חדשים בלמידה היברידית	הכשרת רכזי טיולים
2153 תלמידים השתתפו	חופשת פסח תש"ף	כנסי פסח (7 קורסים מקוונים)	הפעלת מנהיגות צעירה - מנהיגות מש"צים
1797 תלמידים השתתפו	חופשת קיץ תש"ף	קורסי הכשרת מש"צים (בשטח)	
2758 תלמידים השתתפו	חופשת חנוכה תשפ"א	כנס חנוכה (היברידי) התקיים במסגרת רשותית, בבתי הספר ובזום	
קיום וביצוע הכשרות המש"צים. התנדבויות בארגונים שונים ויוזמה מקומית לבניית קהילת של"ח (בעיקר ניקוי שטחים, טיפול אתרים זנוחים ומענה לגיל הזהב)	מפוזר על פני כל התקופה וע"י ההרשאות של המתוויים	הנהגת המש"צים: פעילות היברידית (מקוונת + שטח)	

סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ - מחוז דרום

פעילות	תיאור קצר של הפעילות	מועד/ מועדים	מס' משתתפים
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח	מפגשים עם המורים בנושא: ספר של"ח, התמודדות עם למידה בעידן קורונה, כלים דיגיטליים, הרצאות חיצוניות (עיריות פתוח, חשיבות החינוך החברתי), סיורים בשטח במסגרת רשותית.	9 מפגשים במהלך השנה	120 משתתפים בממוצע.
מפגשי אזור הנחייה	מפגשי איזור הנחייה בזום ובמפגש פיזי. פעילות עם כיתות חינוך מיוחד בבתי הספר התיכוניים והיסודיים הכנת מסלולי סיור בסביבה הקרובה כולל תיק סיור ופעילות לתלמיד אימוץ אתר ביחד עם בתי הספר היסודיים כתיבה והכנת מסע ורטואלי	20 מפגשים במהלך השנה	כל אזור ההנחייה (16 איש) כל מורה הכין שלושה סיורים אולפנת שדרות בהנחיית המורה נורית דווידי יצאה למסע וורטואלי
הפעלת מש"צים	כנסי קיץ השתתפו 1008 משצים כנסי חנוכה 1187 משצים פעילות משצים בבתי ספר, פעילות משצים. חלוקת מנות לקשישים, איסוף מזון, חלוקת מסכות, פעילות זום בתי ספר יסודיים	קיץ חנוכה	
פעילות/ יוזמות מחוז	סיוע לחקלאי בקטיף אבוקדו, חלוקת מוצרי מזון לנזקקים, הבאת תרופות לקשישים, חלוקת מזון למנקי רחובות,	בחנוכה, בנובמבר 2020	
רענון רכזי טיולים	התקיים רענון מחוזי בזום, בנושא "היום שאחרי", וכן רענון ביטחון ובטיחות	5/3/21	כ-250 רכזים

סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ - חברה ערבית

הפעילות	תאור קצר של הפעילות	מועד/ מועדים	מס' משתתפים
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח	הרצאות העשרה למורי של"ח	6 מפגשים מרצים אורחים	השתתפות מלאה 70 מורים
	מפגש אשכול מנחה ומוריו	כל שבוע	20
	מפגש מפקח ומנחים	כל שבוע	7
	מפגש מפקח עם כל המורים הנחיות ומתווה טיולים וחזרה לבתי הספר.	4 מפגשים	75
	בניית תיקי ימי שדה כ 40 תיק ע"פ פורמט אחיד	10 מפגשים	70
	המנחה והמוריו מיישמים תיקי הישמ בשדה.		
הפעלת מש"צים פעילות/ יוזמות מחוז	המשצים נפגשו הזום עם המורה בכל שבוע		
	מפגש כללי לכלל המשצים הבוגרים.		
	מפגש כללי למשצים פרחים לפי אשכול מנחה.		200
	קיום כלל הפעילות לפי לוח גאנט שלח חברה ערבית		
	יום מורשת ערבית.	5 ימים	1000
	חידון של"ח לחברה ערבית	3 שלבים	600
	משצים תורמים לקהילה	10 ימים	200
ריענון רכזי טיולים	קיימו יום ריענון בזום	1.3	320 רכז
	שני מפגשים לוועדת הטיולים	2 מפגשים	8
	מפגשים עם קבוצת רכזים עם רכז הועדה בנושאים למתווה ולסיר וירטואלי	4 מפגשים	25 עד 30

מחוז ת"א - סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ

הפעילות	תיאור קצר של הפעילות	מועד / מועדים	מס' משתתפים
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח	מנחה ומוריו יום עיון מחוזי - רענון ע"ר יום עיון מחוזי - ביטחון ובטיחות מנחה ומוריו - כל מנחה עם המורים שלו בשטח (הערכות ללמידה בשטח פתוח) מנחה ומוריו - סיורי בסביבה הקרובה - כל מנחה עם המורים של אותה רשות לאורך כל הסגר השלישי קיימנו ימי עיון מחוזיים כל יום רביעי בנושאים רלוונטיים	2.9 9.9 23-24.9 28-29.10 18-19.11 6.1 - 17.2	כל מנחה ומוריו כלל המחוז כלל המחוז כל מנחה ומוריו כל מנחה ומוריו כלל מורי המחוז
רענון רכזי טיולים + רכזים חברתיים	15 קבוצות שונות ברחבי המחוז - הכשרה כיצד לצאת לסיור בסביבה הקרובה בהתאם להנחיות הקורונה המפגש נערך פיזית בקבוצות של עד 20 איש	24-29.11	460 רכזי טיולים ורכזים חברתיים
הפעלת מש"צים	כנס פסח תש"פ- כנס וירטואלי קורסי מש"צים קיץ תש"פ: השתתפו 1200 פש"צים ומש"צים בקורסים של 5 ימים כולל לינה כנס חנוכה 12/14-13 בית ספרי וחד יומי X יומיים- השתתפו כ- 1,200 פשצים ומשצים שגרה: פעילות מרחוק, אחת לשבוע / שבועיים	פעילות בית ספרית	
השתלמות בעלי תפקידים	בעלי תפקידים במחוז - הנהלות קורסים ומדריכי גרעיני הנהגת המשצים - בזום	מחצית א'	33 מורים
הכשרת מורים חדשים - סטאז'	קיום צפיות בזום ובשטח (בהתאם לתקופה) של כלל המורים החדשים הנקלטים במחוז + הערכות אמצע	מחצית א'	20 מורים חדשים 20 חונכים ומלווים
פיילוט בבתי הספר היסודיים	22 בתי ספר הצטרפו לפיילוט בנושא הלמידה מחוץ לבית הספר - הכשרת צוות מורים ממורי בית הספר לבניית סיור בסביבה הקרובה	ינואר - מרץ	80-90 מורים
חנ"מ	בשגרה ב27 בתי ספר שיש מורי של"ח קבועים 5 בתי ספר שמשולבים עם בתי ספר רגילים והמורים לשל"ח הפעילו שם בתקופת הקורונה ללא מש"צים 11 בתי ספר שהגענו אליהם באופן חד פעמי אבל מספר פעמים : ניצן, סביון, אופק הרצליה, יהודה הלוי, שחפים מצדה צפון , מצדה דרום (גשר) , בית אקשטיין חוף השרון בית אקשטיין נתניה מעגלים, ניב , און , גיל - שמרטפייה לילדי הצוות החינוכי	באופן שותף ובעיקר בסגרים	מעל 100 מורים היו שותפים לפעילות בחנ"מ
הכשרת רכזי טיולים	קיימנו שלושה קורסים	מחצית א'	90 מורים

סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ - מחוז חיפה

הפעילות	תיאור קצר של הפעילות	מס' משתתפים
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח - מחוזיות	מפגשים עם ממונה מפגשי העשרה - הרצאות אורחים, מפגשי לימוד כלים דיגיטאליים מפגשי הבהרת מתווים	כלל המחוז מורים בעלי עניין
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח - מנחה עם מורי	שם המנחה: בועז אידלוביצי- פעילות עם המורים: מפגש פיזי הכנת מסלול במדבר, מפגשי זום בנושא כלים טכנולוגיים. מפגשי זום עם המורים בנושא פעילות המש"צים לאורך השנה. שם המנחה: גיל בביוף- פעילות עם המורים: מפגש פיזי הכולל סיור בעמק חפר. שני מפגשי זום יזומים עם כל קבוצת המורים . שם המנחה: ישראל רחמני- פעילות עם המורים: מפגשי זום לכלל המורים. מפגשים פיזיים בשטח כשהתאפשר, ביצוע מפגש פיזי לכלל המורים וסיור עירוני בחיפה. כנס רכזי טיולים מחוזי וכנס נוסף לעדכון מתווה הטיולים מתחילת מרץ שם המנחה: טל הלוי- ביקור פעילויות בשטח כשהתאפשר (כנסי חנוכה, פעילות מש"צים באחוזת ילדים, פעילות בחוף הים - קרית ים, ביקור בי"ס אהבה, ביקור ימי שדה עירוניים בקרית ובנשר). מפגשי זום עם צוותי בתי הספר לאיוורור רגשות ו"מה נשמע"? (נשר, רבין, מוצקין, ביאליק) מפגשי הזום האיכותיים ביותר סבבו סביב סדנאות ספר השל"ח בשלושה סבבים (10/2, 7/2, 27/1) - המורים מצאו את המפגשים מועילים, חברתיים, מעשירים ומאזוררי רגשות. שם המנחה: איציק ניזרי- פעילות עם המורים: מפגש זום לכלל המורים שבאחריותי, ביקור בבתי ספר ופגישה עם המורים לשיחות (מעגן ציכאל, האופק אור עקיבא, רוגוזין קרית אתא, עתידים אור עקיבא לילך אדמוני: מפגשי זום קבוצתיים, שיחות אישיות בטלפון, ביקור בפעילות בבתי הספר, מפגש עם מורים ומנהלים, הערכת מורים חדשים בשיעורי זום ובכיתה .	
הפעלת מש"צים	כנס פסח תש"פ - כנס וירטואלי כנס בסיסי שהתחלק לשלושה קורסים. הקבוצות היו מעורבות בין בתי הספר, התקימו כ8 מפגשים עד ל"ג בעומר. הדגש העיקרי היה מתודות הדרכה. מתקדם התקיימו 6 מפגשים לקבוצות ונעשתה יוזמה קורסית שכל חניך יצר קשר עם מישור מבני הגיל השלישי והיה עמו בקשר יום יומי. סיו"ן דו מחוזי 6 מפגשים מקצועיים בהובלת המש"בים והמורים.	

	קורסי מש"צים קיץ תש"פ: השתתפו בקורס הבסיסי_472_ פש"צים 95 ומש"צים בקורס מתקדם 131 מש"צים 241 מש"בים, קורס סיו"ן 75 חניכים 221 מש"בים. כנס חנוכה: השתתפו 156 פשצים ו 56 משצים בוגרים שגרה: פעילות מרחוק, אחת לשבוע / שבועיים. בחלק מבתי הספר נעשה גיוס עם תחילת השנה. כשהיה ניתן, המש"צים עברו בכיתות או בזמני הסגר באופן מקוון בשיעורי החינוך ובשיעורי של"ח. חלק מבתי הספר החלו את הפעילות שלהם בין חנוכה לפסח. נערכו מפגשי זום בהובלת המש"צים אחת לשבוע כשעיקר העשייה הייתה גיבוש הקבוצה, הכרות עם עולם המש"צים, מהו מש"צ ודגשים על מתודות ודרכי הדרכה.	
רענון רכזי טיולים	קשר עיתי ומתמיד עם רכזי הטיולים בעיקר סביב הבהרות ומעקב למתווי הקורונה. עיסוק בנושאי "תרמיל סביבה" וחיבור עם צוותי השל"ח ברשויות. עם סיום הסגר השלישי- עידוד יציאה בטוחה החוצה, רענון נהלים והרגעה.	
ספר של"ח	נעשתה פנייה למורים שהיו שותפים בהכנת שיעורים לספר של"ח. בשלב זה הכינו מפות שיעור ואת השיעור עצמו כמצגת power point g"p ע"פ תבנית שנשלחה מאורית שניט. פניה למנחי המחוז לקדם את הכנת השיעורים במסגרת המחוז. פניה למורים מסעיף 1 למלא משוב על שיעורי של"ח לספר של"ח בסדנאות שבאחריות המחוז: מפגש תרבויות וארכיאולוגיה.4. יום מחוזי שבו הוצגו שיעורי השל"ח וכל המורים נתבקשו למלא משוב על שתי הסדנאות. עבודה מול מנחים . כל מנחה דחף למילוי משובים נוספים על סדנאות של מחוזות אחרים. איסוף כל החומרים ועריכתם ע"פ סדנאות והערות של המורים. העברת משובים למחוזות השונים ע"פ חלוקת האחריות. 7. קבלת המשובים מהמחוזות לסדנאות תרבויות וארכיאולוגיה והעברת הסדנא המוגמרת לאורית סה"כ השתתפו במתן משוב כ-80 מורים נכתבו כ-150 תגובות.(יש מורים שמלאו יותר ממשווב אחד)	
יוזמות מחוז	חידון מש"צים מחוזי - בתחילת השנה הוקם צוות הכולל מש"ציות, בנות שירות ומורות ליצירת חידון מחוזי. החידון חולק לשלושה חלקים: בית ספרי, אזורי, ומחוזי. כל שלב יתקיים לקראת אחד ממועדי ישראל. טו בשבט, פורים ול"ג בעומר. בשלב הבית ספרי ניתן החידון למש"צים נציגים מבתי הספר אשר העבירו למש"צים בבית הספר שלהם. המנצחים עלו לשלב אזורי. לקראתו נשלחה חוברת ונערך חידון (באופן מקוון) לכל אזור בהובלת המש"ציות. השלב המחוזי יערך באופן פיזי לקראתו תשלח חוברת והמש"צים יצטרכו להציג גם מיומנויות שדה. הקמת הנהגה מחוזית: צוות מש"צים ובנות שירות נפגש אחת לשבועיים ליצירת הנהגה מחוזית. כרגע בשלב חלוקה לועדות ובחירת פרויקטים כגון: אתר ועמוד באניסטגרם, יום המש"צ, גיחת הנהגה מחוזית, לוגו מש"צים מחוזי, יוזמות קהילתיות ועוד.	

	עם תחילתו של הסגר השני מופו צרכי מסגרות החינוך המיוחד במחוז. הן מסגרות שבהן יש פעילות של"ח ונזקקו כעת לסיוע ולהרחבת הפעילות. והן מסגרות חנ"מ שבהן אין פעילות של"ח. במקביל נאספו נתונים של מורי השל"ח במחוז והיכולת שלהם לפעול במסגרות אלו. בשלב השני נערכו שיבוצים והתאמות בין מורי השל"ח למסגרות. הקו המנחה הוא שבתי הספר והמורים לקחו חלק בפעילות בתקופה זו ימשיכו ויאמצו את מסגרות החנ"מ גם בעיתות שגרה. ההענות הן של המסגרות והן של המורים הייתה גדולה נוצרו שיתופי פעולה מעניינים ומרגשים. ללא ספק סיטואציה של wi n wi n.	של"ח בחנ"מ
	תוכנית הכשרה מחוזית למורים החדשים - קיום תוכנית מורחבת להכשרה במחוז למורים החדשים. עבודה עם קבוצת המורים החדשה והאיכותית. מעבר למפגשי זום, התבצעו ארבעה ימי שדה לדוגמא בשטח בין הסגרים - ("הישוב של"י בזיכרון, חיפה, ניווט נחל השופט, מפגש תרבויות בחיפה). הקבוצה צמאה למפגשים נוספים, אותם קיימתי בזום כחלק מפגשי העשרה ודיון סביב סוגיות שעלו מסדנאות השל"ח והכנתן. התגבשה קבוצה משפחתית מאוד סביב נושאי הקליטה במחוז. עלה צורך להשלמת תכנים מהרמה הארצית והתאמתם לרמה המחוזית, דיוק העבודה ומתן דגשים להמשך קורס רכזי טיולים בזום - לראשונה הועבר הקורס בזום. נרשמה הצלחה לא מבוטלת. הנוכחות מרשימה, הספקי חומר יפים, מפגש טוב מאוד עם פקח טיולים ובוחן בטיחות. מציע להמשיך שחלק מהקורס יועבר בזום וחלק בפועל כמובן. ביחס של שני מפגשי זום ואחד בשטח. הקורס צפוי להמשיך במפגשים בפועל וסיוורים לדוגמא שיועברו על ידי החניכים באפריל ובמאי.	שונוות

מחוז צפון

סקירת פעילות של"ח וידיעת הארץ -

הפעילות	תאור קצר של הפעילות	מועד / מועדים	מס' משתתפים	תוספות / הערות מחוז צפון
השתלמויות / פגישות עם מורי של"ח-מנחה ומוריו	זום מנחה ומוריו זום / מפגש צוותי של"ח מפגשי צוות פיזי-בהתאם למתווה שיפור יכולות דיגיטליות לשיעורי זום. למידת עמיתים. שיח על קשיים אישיים ומקצועיים. בניית ערכות למידה ומשימות אתגר. יום הוקרה לפצועי צה"ל. שיעור הכנה זבוטנסקי חשיפה אתרי מידע נע"ם	מפגש דו שבועי דו שבועי או לפי צורך. בודדים.	כלל המורים רוב בתי הספר.	עדכונים שוטפים ולמידת עמיתים. קשר שוטף ורציף לזוי מקצועי ואישי
השתלמויות מחוזיות	יום הערכות (בפועל) ניווט קהילתי (בפועל) קס"ם של"ח- (זום) פיתוח מקצועי למורה השל"ח-קסם של"ח מפגשי עבודה ולמידה צוות פיתוח עיבוד ספר של"ח	2.9 19.11 20.1 30 שעות 2 קורסים 4-5 ימים במהלך פבר	100 100 120 50 מורים 90% ממורה המחוז	4 מוקדים במחוז. ראש פינה וכרמיאל ד"ר שי בן יוסף ומנחים
הפעלת מש"צים- מחוזי	מפגש פיזי עם מנהלי הקורסים במחוז - תאום ציפיות וחשיבה על מסגרת פעולה כנס חנוכה מחוזי מתווה קורונה הזנקת קורס מתקדם-מש"צ מצטיין מחוזי מפגש מחוזי-מובילי קורס מש"צים מפגש מחוזי-מובילי מש"צים הפצת עיתון מס' 3 "רוח צפון" חידון מחוזי-שיא בשבט הכנת ערכת פעילות לבתי ספר חנ"מ. סרטון תדמית להנהגה. תחרות צילום במרחק 500 מטר מהבית.	05.11 13-14/12 15.12 3.2 7.3	8 230 חניכים 170 חניכים 210 חניכים 80 חניכים	
הנהגה-נפגשים באופן קבוע אחת לשבוע.	יום העשרה (זום)-הרצאות או פעילויות של מורים. מפגש הכנה של"ח בשביל ישראל ערב לקראת טו בשבט (זום) קבוצת מורים משתפים סיכום שבועי לקבוצה הנחייה מופץ אחת לשבוע יחד עם תפיסה פדגוגית. סיכום פעילות חנ"מ פעם בשבוע -מחוזי, מלל ותמונות. יום המורה-בזום.	27.1 22.2 24.1 פעם בשבוע-יום רביעי	80 100 80 30	מורי של"ח במחוז- מומחים בתחומם אורית שניט - מטה של"ח יזמה של מורים במחוז
פעילות / יוזמות מחוז ויוזמות מורים	התקיימו 2 קורסים להכשרת רכזי טיולים בזום. אחראי טיול 3 קורסים הוצאת מידעונים לכלל הרכזים הכולל:מידע נהלי בטיחות, תיקי סיור לסביבה הקרובה, קישורים לאתרי של"ח שונים.	42 רכזים 70 מורים אחת לשבועיים.		
רכזי טיולים	מורים חדשים	20.1	6	הערכה מעצבת הכשרה שלב ב' עם מחוז חיפה

ב. שאלון ייעודי בקרב מורי של"ח ותובנותיו

בתחילת חודש פברואר 21 נערך שאלון בקרב מורי של"ח וידיעת הארץ. מטרת השאלון היו איסוף תובנות, מתודות, כלים ורעיונות שפיתחו/עשו מורי השל"ח, אותם ניתן וכדאי לשלב בתכנית החינוכית ובפעילות גם בשגרה. הוצגו למורים 7 שאלות לתגובתם שנאספו ע"י מטה האגף 533 מורים השיבו על השאלון.

להלן השאלות והתובנות המרכזיות שרוכזו מתשובות המורים:

1. איזה מיזמים הובלת בבית הספר בזמן הקורונה (תיאור תמציתי)?

להלן מקבץ מיזמים שנאספו מתשובות המורים: שיתוף פעולה עם הרשות - התנדבות / חלוקת מזון/ קשישים/ פריצת שביל, סיורים וירטואלים/ חדרי בריחה נושאים, בניית מסלולים ביישוב, יצירת כיתת מנהיגות, הקמת פארק ארכיאולוגי, מיזם בית ספרי - גינה/ קיר/ מפת תבליט/ מצפור ציפורים, הפעלת בתי ספר יסודיים, שיחות זום עם משפחת התלמיד, בוגר מוביל - הפעלת בוגרי בית הספר בהעברת סיורים, מסע הסברה עי המש"צים להתנהלות נכונה, כתיבת מסלולים במרחק 1 ק"מ מביהס, ערב t e d, מסע חד יומי, הרצאות העשרה בערב, פעילות משולבת עם חינוך גופני, פרשל"ח- דבר תורה מצולם בן שתי דקות בלבד הכולל מסר ערכי תואם ערכי של"ח, בניית סינגל סביב בית הספר ושיפוץ שבילי טיולים, שיעורים עם תוכן ייחודי כמו טו בשבט, יום רבין וכו'... פעילויות שונות ומגוונות לחינוך המיוחד, שדרוג השיעורים הסיורים וחומרי הלמידה הקיימים

2. אילו פעולות קיימת שהובילו לשיתוף הקהילה - צוות בית ספר/הורים וכו' (קס"מ של"ח)

להלן מקבץ פעילויות שנאספו מתשובות המורים: שיחות עם קשישים, הכנת שי לכוחות הביטחון, טקס חלוקת תעודות משולב עם טו בשבט, פעילות בריאותית בשיתוף עם היועץ והרכז החברתי, חלוקת פוסטרים נגד האלימות, יום פעילות הורים עם המש"צים בבי"ס, חשיפת אמצעים טכנולוגיים ללמידה מרחוק וגם חלוקת מחשבים, מפגשי זום שבהן הרצו אנשי רפואה ואנשי דת שרובם הורים למש"צים, חידונים בשיתוף בית הספר, מפגש חברתי עם אדם בעל צרכים מיוחדים שהרצה דרך הזום ודיון בנושא, משחק בדומה ל"מונית הכסף" בנושאי ידיעת הארץ ופרשת השבוע, בכל מוצאי שבת נאספן תלמידנו יחד עם משפחותיהם סביב הזום ל40 דק של תכנית מעניינת ומהנה, תכנית עם פרסים לעידוד השתתפות, חיבור תלמידי היסודי לתלמידי החטיבות, הכנת שלטים מעץ ועל כל שלט מצויין ערך אחד, ראיונות עם ותיקי היישובים, ניקוי אנדרטאות לזכרם של תושבי העיר, התנדבות ניקיון חופים

3. מה היו הפעולות שסייעו להצלחתך בהפעלת המש"צים?

תקופת הקורונה העמידה סביבת עבודה חדשה שחלק מהמורים ראו כאתגר והזדמנות להעצים את קבוצות המנהיגות ולהגדיל את כמות המשתתפים. מורים אחרים לא הצליחו להתמודד עם התנאים החדשים ומיעוט המפגשים הפיזיים הביא אותם לוותר על גיוס פרחים והפעלת המש"צים הקיימים.

א. לא פעלו או לא רלוונטי: מניתוח תשובותיהם של 535 מורים עולה כי 42 מורים לא הפעילו או לא הצליחו לגייס ולהפעיל מש"צים כלל, זהו שיעור של 8% מן המשיבים אך יש לסייג זאת מאחר שחלקם אינם עוסקים בכך גם בשנה רגילה ("כי זו משימת השותף שלי" תפיסה שיש לשנות. כל צוות המורים הבוגר בביה"ס צריך להיות שותף להפעלת המש"צים וניתן לחלק אחריות לשכבות הגיל השונות).

ב. שיתוף פעולה: מורים רבים גילו כי שיתוף פעולה עם גורמים שונים קידם את הפעילות: שת"פ עם הרשות לצורך השמה בהתנדבות או פריצת שביל טיול, שת"פ עם הנהלת ביה"ס לצורך קידום מיזמים ופעילות במסגרת ביה"ס, שת"פ עם החינוך הגופני, שת"פ עם ההורים כדי לקדם פעולות שונות, לגייס פרחים ולהתגבר על משברים.

ג. יוזמות פיתוח: מורים יזמו פעולות פיתוח בחצר ביה"ס כמו חצר ארכיאולוגית, קיר של"ח, מפת תבליט, מצפור ציפורים או גינת ירק בביה"ס. פיתוח מסלולי טיול בסביבה הקרובה, סימון שבילי הליכה ואופניים בישוב, תחזוקת שבילי טיול קיימים.

ד. הפעלת תלמידים: הסתייעות במש"צים להפעלת תלמידי ביה"ס היסודיים, הפעלת תלמידי ח"מ, הקמת כיתות מנהיגות ובכתיבת ורענון חומרי למידה.

ה. יוזמות במרחב הוירטואלי: המרחב הוירטואלי תפס נתח משמעותי בזמן מורה תלמיד/הורה/צוות. מעבר למפגשי הסברה, או שיחות זום עם משפחת התלמיד, המורים מדווחים על יוזמות מעניינות כמו הרצאות העשרה או ערב טד, סיורים וירטואליים, חדרי בריחה נושאיים, פרשל"ח - דבר תורה מצולם בהלימה לערכי התכנית החינוכית, הכנת ימי שיא כמו טו בשבט, יום רבין.

ו. הצמדות לשיגרה: חלק מהמורים ניסו להמשיך בשיגרה על אף המגבלות: שמירה על ההירארכיה המנהיגותית: המש"בים מובילים. יציאה למסעות גם אם ללא לינה או ליום אחד בלבד.

4. בעקבות הצלחת הפעילות בחינוך המיוחד ובבתי הספר היסודיים ובקרב חדרי המורים, מה נדרש

לדעתך כדי להמשיך ולפתח?

להלן דגשים מרכזיים שעלו מתשובות המורים:

חלק ניכר ממורי השל"ח נכנסו ללמד או להדריך תלמידי חנ"מ במגוון סוגים של לקויות. באופן גורף, מלבד בודדים, רוב מוחלט של המורים דיווחו על תחושה טובה וסיפוק מההתנסות וחלקם הגדול מעוניין להמשיך בה באופן קבוע.

המורים מבינים כי ע"מ לקבע את עבודת של"ח בחינוך המיוחד יש להעמיק את מעורבות של"ח בכיתות ובתי"ס חנ"מ, לשפר את המקצועיות - לקיים הכשרות והשתלמויות ולהתאים את תכנית הלימודים, להפעיל מש"צים ולהשתתף בפעילות המחוזית והארצית ככל בית ספר אחר.

א. העמקת שילוב מורי השל"ח בחנ"מ

רוב מוחלט מהמורים שענו לשאלון (535) העלו את הצורך והשאיפה להמשיך ולהעמיק את שילוב מורי השל"ח בחינוך המיוחד.

מורים רבים (מעל 250) העלו את הנקודה כי יש צורך להכניס את של"ח בחנ"מ באופן קבוע למערכת. משרתו של מורה של"ח תורכב מכמה שעות של למידה וחנ"מ באופן רשמי וממוסד.

ב. השתלמויות והכשרות מורים

60 מורים העלו בתשובותיהם את הצורך בהשתלמויות הנדרשות להכשרת מורי השל"ח לעבודה עם תלמידי החנ"מ. עבודת החינוך עם תלמידים רגילים אינה דומה לעבודת החינוך עם תלמידי חנ"מ. יש לבצע השתלמויות והכשרות שוטפות להתמקצעות בנושא.

ג. התאמת התוכנית החינוכית לתלמידי חנ"מ

40 מורים העלו את הנקודה של התאמת התוכנית הלימודית. יש לציין כי המורים מיוזמתם, התאימו את התוכנית לאוכלוסייה עימה עבדו. אולם, יש ליצור תכנית מכוונת חנ"מ עם מערכי שיעור, הפעלות וימי שדה מוכנים. בנוסף, יש צורך לבנות מאגר המכיל את כל החומר הרלוונטי, כולל כלים דיגיטליים.

ד. מש"צים בחנ"מ

7 מורים מציעים ומבקשים להפעיל מש"צים מתוך תלמידי החנ"מ. הפעלת מש"צים חנ"מ תחזק מאוד את אותם תלמידים ותהווה עומק לפעילות של"ח בבי"ס. 20 מורים ראו חשיבות גבוהה בהפעלת המשצים מהחינוך הרגיל בחנ"מ. הפעלה כזו תעמיק את הקשר בין תלמידים מהחינוך הרגיל לחנ"מ, תגביר קשרים אישיים ותסייע בקבלת השונה.

5. האם תרצה לשתף בניסיון שנכשל או שחווית בו קושי ומה ניתן ללמוד ממנו

להלן איסוף תשובות המורים ואיחודם ל 4 קטגוריות:

- א. לימוד מרחוק:** הלימוד מרחוק דורש גיוון במתודות בהם מועבר השיעור ובגיוון בכלי בו מועבר השיעור (מורה שיתף כי עבודה בקלאסרום יעילה עבורו מכלים אחרים). כל מורה צריך לבחור את הכלי המתאים לו להעברת השיעור ושגם לתלמידיו נח לעבוד על הכלי שבחר. גירוי תלמידים בדרך שלא היתה קיימת קודם ובכלים שמורים במקצועות אחרים בד"כ לא משתמשים (מורה שיתף תלמידים בתחביביו ועודד תלמידים לעסוק בתחביבים חדשים כמו גיטן וגאלינג. מורה ביקש מהתלמידים להעלות תמונות מסביבת ביתם או לסמן מקום אהוב עליהם לטיול בסביבתם בגוגלמפס).
- ב. סביבה קרובה:** יש לחזק מורים שהסיוורים בסביבה הקרובה לא מוצלחים באמצעות הדגמה של מורים שהצליחו וקידמו את הסיוורים בסביבה הקרובה. יש כמובן צורך להתאים את אופן העברת הסדנאות ללמידה מרחוק ולסביבה הקרובה אך לא לחרוג לנושאים שאינם מחוברים לסדנה כי זה יבלבל את התלמידים. כך שיעור על טו בשבט לא צריך לחרוג ואפשר לבצעו במסגרת סדנת מפגש טבע בא"י. באגף הוכנה רשימה של שיעורים לפי סדנאות שניתן לבצע בסביבה הקרובה. נדרש גיוון פעילויות במרחב הפתוח וחלוקת הכיתה לקבוצות קטנות. שיווק הפעילות בצורה מיוחדת להלהיב את התלמידים להגדיל ציפיות לקראת המפגש.
- ג. הכרות אישית ובין אישית מקדמת:** חיזוק הקשר לקידום הנושאים הנדרשים ע"י פניה אישית למשל בטלפון או בזום אישי- נעשה גם עם הצוות החינוכי וגם עם תלמידים. כולל התעניינות בשלום התלמיד והמורה ושיתוף ברגשות בעקבות המצב.
- הקשר של המורה עם המנחים והממונים חשוב גם ברמת ההתעניינות המשפחתית וגם בדירבון המורה לפעול עם תלמידיו. לעודד מורים לפנות למנחי של"ח ולשתפם בנושאים השונים שיש לקדם.
- פניה ישירה למורים ומחנכים תקדם העבודה עם הכיתה ותלמידיה. הצטרפות מורה של"ח לזום שעורכת המחנכת ולכיתה שהמורה לא מכיר, עוזרת למשל לקראת יום שדה ראשון.
- קידום מעמד המורה והפעילות שהוא מבצע באמצעות פניה ישירה למנהל ולהציע לו למשל כי מורה השל"ח יעביר לכלל המורים כיצד ניתן לבצע פעילות בסביבה הקרובה עם תלמידים.
- ד. קשיים טכנולוגיים-** עידוד פעולה ללא קשר מרחוק, לדוגמה פעילות בסביבה הקרובה באמצעות חוברות הדרכה ושאלות שצריך למלא לאורך התקופה (כמו חוברות שהיו פעם לחופש הגדול)

6. מה היית רוצה שיישמר מתקופה זו לתוכנית העבודה שלך לשנה"ל התשפ"ב ?

להלן תשובות מייצגות וראויות לשימור של המורים:

הזום כדבר שיש לשמר: קשר אישי עם תלמידים ומשצים, ישיבות עם מורים ומנחה, השתלמויות, שיעורים והעשרה.

יתרונות של שימוש באמצעים דיגיטליים לצרכים שונים כנ"ל.

תקשורת מקוונת בצורות שונות ולצרכים שונים. התייחסויות חיוביות של מורים לתחום הזה ורצון ללמוד ולהשתמש בכלים השונים. נראה שנדרשת עבודה מסודרת שתגדיר באיזה כלים, לאיזה צרכים ובאיזה מינונים נכון להשתמש בכלים הללו. באמצעות עבודה מסודרת ניתן יהיה לבנות כלים למה שמתאים לכלים הללו ומצד שני למנוע השתלטות במקומות לא רלוונטיים.

חינוך מיוחד - מורים ציינו כחשוב להמשיך/ לפתח וכו'

נדרשת השקעה רבה בהסברה - האפשרויות, ההזדמנויות, החשיבות, חיזוק קס"ם של"ח באמצעות הסביבה הקרובה וכו'

משצי"ם בהקשר של זום-קבוצות קטנות- גיוס פשצי"ם- עבודה אישית

חדר מורים, שילוב עם צוות בית הספר

כ- 50 מורים אינם רוצים לקחת דבר לשנה הבאה ומעוניינים לדלג על השנה שעברנו.

7. אילו חוזקות גילית על עצמך בתקופת הקורונה?

534 ענו על השאלון, מתוכם שמונה לא התייחסו כלל לשאלה ושבעה נוספים העידו שלא גילו ולו חוזקה אחת (שלא הכירו קודם) על עצמם.

מרביתם של המורים ציינו כי גילו על עצמם יכולת אלתור, יצירתיות, חשיבה מחוץ לקופסא הרבה מעבר למה שחשבו כי קיימים אצלם. מבין העונים היו שציינו כי הייתה זו פעילות החנ"מ אשר סייעה "להארת" חוזקות אלו בהם. "האתגר שהוצב בפנינו בעבודה מול החנ"מ חשפה יכולת "להמציא את עצמנו" כל פעם מחדש", ציינו כמה מהם.

כ- 60 מהמורים העידו על התקופה כמי שחשפה בפניהם את החוסן האישי שלהם ביתר שאת ואפשרה להם יכולת התמודדות עם הסיטואציות המשתנות. כמו גם גמישות, רצינות ויכולת לעמוד במשימות בעתות לחץ.

כ- 50 מהמורים העידו שגם דרך המסך, הוואטסאפ ושיחות הטלפון הצליחו ליצור קשר מיוחד עם התלמידים ואף עם הוריהם. גילו בעצמם יכולת להשפיע על התלמידים ואף לרתום אותם למשימות. הייתה התייחסות לאהבה לתלמידים ולמקצוע. (היה מי שציין שישמח להשאר מורה לשל"ח....)

מעל 150 מורים העידו כי גילו על עצמם יכולת השתלבות בכלים הדיגיטליים. ביניהם היו שהעידו כי גילו על עצמם יכולת לסחוף את התלמידים גם בלמידה סינכרונית. (מבין המציינים את הלמידה הדיגיטלית היו מורים שזה להם מפגש ראשוני, והיו שהעידו כי היה להם ידע טכנולוגי מוקדם).

כ-20 ציינו את היכולת שלהם להעשיר את אנשי הצוות, ואת כוחה של קוליגיאליות בתקופה זו- הרצאות זום של עמיתים, העשרת עמיתים, תחושה של שייכות לכח, לצוות.

והיה מי שהעיד שזו שאלה אישית מידי והוא היה מעדיף לא לענות....

לסיכום: רובו המכריע של צוות המורים שענה על השאלון העיד על חוזקה אחת לפחות שגילה על עצמו בתקופת הקורונה. עם כל הקשיים שהערימה עלינו התקופה יצירתיות בשילוב עם אהבת המקצוע, הביאה למציאת פתרונות גם בעולם דיגיטלי וגם בחנ"מ.